

بنیادسکن انقلاب اسلامی
استان زنجان

جمهوری اسلامی ایران
سازمان برنامه و بودجه کشور
سازمان مدیریت و برنامه ریزی
استان زنجان

سند برنامه توسعه اقتصادی، اشتغالزایی و طرح توسعه پایدار منظومه های روستایی

استان زنجان

پیش نویس مقدماتی
(ویرایش اول)

شهرستان: زنجان
بخش: مرکزی

مهندسین مشاور

سازمان برنامه و بودجه کشور

YÜRT SHAHR SABALAN

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

جمهوری اسلامی ایران
سازمان برنامه و بودجه کشور
سازمان مدیریت و برنامه ریزی
استان زنجان

سند

برنامه توسعه اقتصادی، اشتغالزایی

و طرح توسعه پایدار منظومه های روستایی استان زنجان

شهرستان: زنجان

بخش: مرکزی

شهریور ۱۳۹۹

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار ۱
۳	پیشگفتار ۲
۵	تقدیر و سپاس
۷	کلیات
۹	مقدمه
۱۰	۱- تبیین و تحلیل وضع موجود روستاهای بخش
۱۰	۱-۱- شاخص‌های وضعیت توسعه بخش
۱۱	۲-۱- قابلیت‌ها
۱۴	۳-۱- محدودیت‌ها و تنگناها
۱۵	۴-۱- مسائل کلیدی بخش (مرتبط با توسعه اقتصادی، اشتغالزایی و طرح توسعه پایدار منظومه روستایی)
۱۸	۵-۱- ساختار و سازمان فضایی موجود نقشه
۱۹	۶-۱- جمع بندی
۲۰	۲- تصویر کلان توسعه روستاهای بخش
۲۰	۱-۲- اهداف کلی
۲۰	۲-۲- اهداف کمی
۲۲	۳-۲- جهت‌گیری‌های توسعه
۲۲	۴-۲- راهبردها:
۲۴	۵-۲- سیاست‌ها
۲۵	۶-۲- تعیین الزامات تحقق اهداف و سیاست‌ها
۲۸	۷-۲- ساختار و سازمان فضایی هدف/ پیشنهادی
۲۹	۳- اقدامات، فعالیت‌ها، طرح‌ها و پروژه‌های توسعه بخش (پیوست سند)
۲۹	۱-۳- اقدامات و فعالیت‌های ذیربط تصمیمات و مصوبات مقرراتی و اجرایی - جدول ۴
۲۹	۲-۳- طرح‌های سرمایه‌گذاری اولویت بندی شده در سطح بخش - جدول ۵
۲۹	۳-۳- پروژه‌های عمرانی الویت بندی شده در سطح بخش - جدول ۶
۲۹	۴- نظام اجرایی ، نظارت و بازنگری سند
۲۹	۱-۴- سازمان اجرایی
۲۹	۲-۴- نظارت بر اجرا
۲۹	۳-۴- بازنگری سند

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۱۰	جدول ۱- متغیرها و شاخص‌های بیان وضعیت موجود
۲۱	جدول ۲- اهداف کمی بخش بر حسب سرفصل‌های کلی
۲۶	جدول ۳- عناوین اقدامات و کسب و کارهای محرک متوسط مقیاس
۳۱	جدول ۴- فهرست اقدامات و فعالیت‌های ذیربط تصمیمات و مصوبات مقرراتی و اجرایی
۳۲	جدول ۵- فهرست طرح‌های سرمایه‌گذاری
۳۸	ضمیمه جدول ۵- توضیحات طرح‌های سرمایه‌گذاری
۳۹	جدول ۶- فهرست پروژه‌های عمرانی
۴۰	ضمیمه جدول ۶ - توضیحات پروژه‌های عمرانی
۴۰	جدول ۷- اعتبار طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای دستگاه‌های اجرایی

فهرست نقشه‌ها

صفحه	عنوان
۱۸	نقشه ۱- ساختار فضایی بخش مرکزی
۱۸	نقشه ۲- سازمان فضایی بخش مرکزی
۲۸	نقشه ۳- ساختار فضایی پیشنهادی بخش مرکزی
۲۸	نقشه ۴- سازمان فضایی پیشنهادی بخش مرکزی

پیشگفتار ۱

پیشگفتار ۲

تقدیر و سپاس

کلیات

روستاهای استان زنجان همانند سایر روستاهای کشور، متأثر از جریان وسیع تغییرات فناوری و ارتباطات، تحولات متفاوتی را در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تجربه کرده‌اند. به‌گونه‌ای که، سرمایه‌گذاری‌های گسترده در زیرساخت‌های کالبدی روستاها، چهره و کالبد آنها را تغییر داده و سطح انتظارات جامعه روستایی را به جامعه شهری نزدیک و همسو کرده است. با وجود این اقدامات، ساختار تولید و اشتغال در روستا دستخوش تغییرات محدودتری بوده است.

رشد اقتصاد روستا بر دو محور رشد سرمایه‌گذاری و رشد بهره‌وری متکی است. البته رشد صرفاً بر مبنای سرمایه‌گذاری به سرعت مشمول قاعده بازده نزولی عوامل تولید شده و بازده سرمایه‌گذاری متأخرتر را کاهش می‌دهد؛ بنابراین رشد روستا به صرف انجام سرمایه‌گذاری جدید مقرون به صرفه نبوده و به سرعت متوقف می‌شود.

مطالعات اقتصادی نشان می‌دهد رشد بیش از ۵۰ درصد رشد اقتصادی، به ویژه در روستاها وابسته به ارتقا و رشد بهره‌وری است. زمینه‌های سرمایه‌گذاری در روستاها را می‌توان از طریق قابلیت سنجی و تحلیل تنگناها و سایر ملاحظات نظیر بازار استخراج نمود و در قالب پروژه‌های اولویت‌دار، فرآیند رشد اقتصاد روستا و به تبع آن تحول در روستا را با سرمایه‌گذاری‌های جدید تسریع نمود.

سرمایه‌گذاری و سیاست‌گذاری برای ارتقای بهره‌وری عمومی در اقتصاد روستا به جای نگاه پروژه‌ای و تقریباً یک بعدی نیازمند رویکرد سیستماتیک و فرآیندی است. در یک دسته‌بندی کلی می‌توان عوامل کاهنده و یا متوقف کننده ارتقای بهره‌وری در روستاها را در قالب محور های زیر طبقه بندی کرد:

ردیف	موانع عمومی ارتقای بهره‌وری	فرایند و تبعات
۱	شکاف معنی دار قیمتی تولید تا مصرف و قیمت‌های با تغییرات گسترده	فاصله معنی داری بین قیمت در مزرعه و قیمت مصرف کننده وجود دارد؛ به نحوی که بخش زیادی از ارزش افزوده بخش کشاورزی از روستاها خارج و نصیب واسطه‌ها می‌شود. این شکاف به کاهش درآمد و انگیزه‌های سرمایه‌گذاری روستاییان منتهی می‌شود و به دلیل ناکارآمدی سیاست‌های اصلاحی، فرایند تار عنکبوتی قیمت در بیشتر محصولات رخ می‌دهد.
۲	مقیاس خرد فعالیت‌ها در بخش کشاورزی	متأثر از قانون تقسیم اراضی و قانون ارث و عدم شکل‌گیری سیاست‌گذاری صنعتی بزرگ مقیاس در چندین دهه گذشته مقیاس تولید کشاورزی در روستاها بسیار کوچک‌تر شده است. در چنین شرایطی به دلیل آنکه مبنای فعالیت‌ها صرفاً معیشتی بوده است، معمولاً اهداف اقتصادی مد نظر قرار نگرفته و بهای تمام شده محصولات نیز در دامنه اقتصادی لحاظ نشده است.
۳	محدودیت و تقلیل منابع آبی	آب یکی از ارکان و نهاده‌های محوری اقتصاد روستا است. تغییرات اقلیم و محدودیت بارش در سه دهه گذشته، افزایش شدید تقاضای مصرف آب در بخش کشاورزی با گسترش اراضی زیر کشت آبی و حفر چاه‌های مجاز و غیرمجاز از دهه ۱۳۶۰ به این سو و از طرفی عدم انتشار و تعمیق فناوری‌های کاهش مصرف آب در بخش کشاورزی، با فقدان بازار آب یکی از عوامل محوری ارتقای بهره‌وری و درآمد روستا از محل فعالیت‌های کشاورزی است. با مصرف موجود آب در بخش کشاورزی می‌توان تولید را دو تا سه برابر افزایش داد. آب سطحی در منطقه در فصول بارش قابل توجه بوده که با مهار آن می‌توان در امور کشاورزی بهره کافی برد. عدم ارائه الگوی کشت و طرح‌های مکانیزاسیون کشاورزی از طرف دستگاه‌های دولتی به‌ویژه جهاد کشاورزی متناسب با ظرفیت و استعداد مناطق باعث کاهش بهره‌وری کشت در این بخش گردیده است.
۴	وجود دستگاه‌ها و متولیان سیاست‌گذاری ناهمسو در روستا	دستگاه‌های اجرایی نظیر جهاد کشاورزی، آب منطقه‌ای، منابع طبیعی، آب و فاضلاب روستایی و ... از جمله نهادهای اثرگذار در تحول و توسعه روستاها هستند. ناهماهنگی بین دستگاهی و ضعف سیاست‌گذاری متوازن موجب ناهمسویی سیاست‌گذاری‌ها در حوزه روستا شده است.

ردیف	موانع عمومی ارتقای بهره‌وری	فرایند و تبعات
۵	نسبت بالای ساختار جمعیتی روستاییان سنت‌گرا به نیروی انسانی ماهر و تخصص‌گرا	وجود قوانین و مقررات دست و پا گیر در زمینه اخذ مجوزهای لازم برای انواع فعالیت‌ها در بخش مطابق تئوری‌های اقتصادی تخصص منجر به ایجاد ارزش افزوده بیشتری می‌شود. پایین بودن سطح سواد و تخصص کشاورزان و سن بالای کشاورزان و درآمد کم آنان در کنار پارادایم مقاومت ذهنی، سرسختی آنها نسبت به تغییر رفتار و عادات سنتی در کشت و کار و مقاومت در برابر مهارت و دانش نیروی متخصص جوان این امر منجر به شکاف ساختاری و رفتاری بین این دو دسته شده است. در این میان به دلیل آنکه قواعد و قوانین مالک و نملیک زمین‌ها مطابق سنت‌های دیرینه می‌باشد، نیروی جوان متخصص یا مجبور به تسامح با سنت‌گراها می‌باشند یا با مخالفت و سرکوب خود، مجبور به مهاجرت می‌شوند که با این شرایط باعث کاهش نیروی کار ماهر، کارآفرین و سرمایه‌های انسانی و حفظ بافت جمعیتی سنت‌گرا و اغلب غیر ماهر و با بهره‌وری پایین می‌گردد. در آمریکا فقط ۳ درصد جمعیت، کشاورز و روستائین هستند که ضمن تأمین نیاز داخلی، صادرات نیز دارند، اما در ایران با وجود ۳۳ درصد اشتغال در بخش کشاورزی عموماً در کشاورزی سنتی و معیشتی به سر می‌برد. روستاییان با توجه به شیوه فکری و عدم دانش و مهارت و بالتبع ترس از تغییر، به ندرت دست به تغییر الگوی سنتی و کاشت محصولات جایگزین و پربازده همانند گل‌های زینتی، دارویی، زعفران و سایر محصولات کشتی دیگر می‌زنند.
۶	عدم مدیریت و نظارت مستمر و برقراری عدالت بین نسلی در بهره‌برداری از منابع طبیعی	از آنجا که منابع آب، خاک، چراگاه‌ها و مراتع جزء منابع نسل فعلی و آینده می‌باشد می‌باید عدالت بین نسلی به گونه‌ای باشد که نسل حاضر ضمن بهره‌برداری بهینه از منابع، حقوق نسل آتی را نیز محفوظ بدارد. متأسفانه فقدان سیاست‌گذاری اصولی و مدیریت و نظارت بر منابع خدادادی، آسیب‌های جدی به این منابع دارای آستانه‌های تجدید ناپذیری زده که انتظار می‌رود با ادامه این روند در آینده نه چندان دور با بحران منابع مواجه شویم.
۷	توجه غالب به خدمات رفاهی و زیرساختی به‌جای سرمایه‌گذاری اقتصادی در روستا	با وجود سرمایه‌گذاری‌های سنگینی که در حوزه‌های زیرساختی و رفاهی روستاها انجام شده؛ با این وجود میانگین درآمد روستاها افزایش متناسبی نداشته است. در چند دهه گذشته نگاه غالب به حوزه دخالت دولت در روستا تأمین نیازهای رفاهی و زیرساختی بوده است و توانمندسازی و ظرفیت‌سازی اقتصادی آنها مورد تأکید نبوده است.
۸	نبود کارگاه‌های کوچک مقیاس	در روستاهای ایران بر خلاف سایر کشورهای پیشرفته و در حال توسعه، کارگاه‌های کوچک مقیاس، بسیار کم و به ندرت وجود دارد. علت این امر نبود آموزش، دانش، تخصص و آگاهی کافی روستاییان و گذار از دامداری و کشاورزی سنتی به مدرن و از سویی عدم حمایت، پشتیبانی و ترغیب آنها از نظر مالی و علمی از سوی مسئولین ذی‌ربط می‌باشد.
۹	تله نهادی کشاورزی و تولید سنتی	متأثر از عوامل پیش گفته نهادی، نظام تولید در روستاها سنتی و کمتر متأثر از تحولات فناورانه بوده است. در برخی بخش‌ها، به عنوان مثال، در حوزه دام سبک، شیوه پرورش و بازده آن تفاوت معنی‌داری با چندین دهه و قرن گذشته ندارد.

از آنجا که کشاورزی محور اصلی اقتصاد روستا است و تحول در آن نیز از ارکان تحولات اقتصادی و اجتماعی در روستاها محسوب می‌شود، بخش مهمی از تحول اقتصادی به تحول بهره‌وری در بخش کشاورزی وابسته است. براساس نتایج حاصل از بررسی موانع عمومی ارتقای بهره‌وری، می‌توان گفت که کاهش و تعدیل آثار این عوامل نیازمند زمان و تغییرات معنی‌دار در حوزه سیاست‌گذاری، اختصاص منابع مالی، اصلاح بازارها، تغییر ساختار آموزش، بینش، دانش و کیفیت مداخلات در روستا و بخش کشاورزی است. مبتنی بر اهداف، رویکردها، دستاوردها و آثار مورد انتظار از تدوین برنامه توسعه اقتصادی، اشتغالزایی و طرح توسعه پایدار منظومه‌های روستایی، چکیده گزارش بخش مرکزی شهرستان زنجان به شرح سرخط‌های زیر ارائه می‌شود.

مقدمه

تاریخ بشریت در گذر از عصر کشاورزی به عصر صنعتی دچار تغییر و تحولات بنیادین شد. تغییراتی که چهره جغرافیای جهان را از چشم‌انداز غالب روستایی- عشایری با تولیدات محدود کشاورزی-دامداری، به چشم‌انداز غالب شهری با تولیدات انبوه صنعتی تغییر داد. در این تحولات بنیادین و با شیوع مهاجرت عظیم از روستاها به شهرها عموماً از جمعیت روستاها کاسته و بر جمعیت شهرها افزوده شد.

تغییرات مکانی جمعیت از روستاها به شهرها موجب ایجاد تغییرات عمده فضایی در سطح کشور شد. نقش نقاط شهری در شبکه فضای ملی هر روز پررنگ‌تر و نقاط روستایی به صورت محوتر درآمد. این تغییرات در مقیاس ملی به علی‌چند، صورت تأسّف انگیزی به خود گرفت. اولین مسئله انباشت عظیم سرمایه‌های ناشی از فروش نفت در شهرها و عدم صنعتی شدن شهرها به صورت واقعی بود. در واقع شهر به علت عدم تولید اشتغال در سطح انبوه، نیازی به مهاجرین گسترده روستایی نداشت ولی به علت تمرکز درآمدهای نفتی در شهرها، جاذبه شدیدی برای روستاییان به وجود آمد. همچنین ازدیاد جمعیت، ناشی از توسعه وضعیت بهداشتی و مهار بیماری‌های مسری، بر جمعیت شهرها و روستاها افزود. با افزایش جمعیت، عدم اشتغال و درآمد ناکافی، بسیاری از این روستاییان به شهرها که محل جذب درآمدهای نفتی و محل تمرکز صنایع بود، روی آوردند. حاشیه نشینی، مشاغل غیررسمی و گسترش پهنه‌های فقر شهری پاسخ اجتماعی-فضایی شهر به این تغییرات بود. پاسخ روستا به این تغییرات مکمل پاسخ شهر بود. عدم صنعتی شدن واقعی کشاورزی در هر سه بخش عمده زراعت، دامداری و باغداری باعث رها شدن منابع روستایی و بلااستفاده ماندن ثروت‌های طبیعی شد. از این رو روستاهای زیادی به خاطر مهاجرت‌های شدید از جمعیت خالی شدند و روستاها به محل زندگی پیرمردان و پیرزنان تبدیل شدند.

مطالب گفته شده باعث توجه بیشتر به مسئله روستا و نحوه اشتغالزایی و توسعه پایدار روستاها با هدف ایجاد اشتغال پایدار، بهبود معیشت در سطح خانوار و توانمندسازی افراد جامعه محلی شده است و میزان مشارکت اهالی و روستاییان را بیشتر کرده؛ چرا که بکارگیری رویکرد مشارکتی در امر توسعه و اجرای برنامه‌های توانمندسازی در سطح محلی از یک طرف روند اجرای طرح‌ها را تسهیل می‌کند و مقبولیت اجتماعی را در پی خواهد داشت و از طرف دیگر منافع طرح‌ها و برنامه به صورت مستقیم به جامعه محلی برمی‌گردد.

در تدوین سند برنامه اقتصادی و اشتغالزایی و طرح توسعه پایدار منظومه‌های روستایی تلاش شده که مسائل کلیدی هر بخش به صورت جدا بررسی و با توجه به نقاط قوت و ضعف هر بخش، اهداف، سیاست‌ها و راهبردهای آن بخش مطرح و در نهایت پروژه‌هایی که توان اجرایی متناسب با روستا را دارند، پیشنهاد شود. اما بدیهی است که این سند تنها گزیده‌ای از مطالبی که در رابطه با برنامه توسعه اقتصادی و اشتغالزایی و طرح توسعه پایدار منظومه‌های روستایی است را در خود گنجانده و جای کار برای روستاهای هر بخش وجود دارد. به همین منظور قابلیت‌ها و محدودیت‌های هر بخش شناسایی و سعی شده تا متناسب با آنها راهبردها و سیاست‌هایی در نظر گرفته شود تا به اهداف مورد نظر در افق طرح دست یافت.

۱- تبیین و تحلیل وضع موجود روستاهای بخش

۱-۱- شاخص‌های وضعیت توسعه بخش

هدف از این بند ارائه شاخص‌ها و متغیرهای موجود در سطح بخش به منظور ارزیابی توسعه بخش مرکزی می‌باشد. به همین دلیل با استفاده از منابع و داده‌های آماری موجود، جمع آوری داده‌های پرسشنامه‌ای مؤلفه‌های موجود در سطح بخش به صورت جدول زیر شامل شاخص‌های اجتماعی و فرهنگی، اقتصادی و تولیدی و زیر ساختی و زیر بنایی آورده شده است.

جدول ۱- متغیرها و شاخص‌های بیان وضعیت موجود

سهم / مقدار متغیر / شاخص (درصد)	سال	مقدار	واحد	عنوان متغیر / شاخص	
۲۱/۹۲	۱۳۹۵	۴۸۲۰۲۶	نفر	جمعیت ^۱	اجتماعی و فرهنگی
-	۱۳۸۵-۹۵	۱/۷۳	درصد	نرخ رشد جمعیت بخش	
۱۳/۰۵	۱۳۹۵-۹۶	۱۴۵	تعداد	آموزشی (تعداد مدارس روستایی) ^۲	
۶/۷۵	۱۳۹۷	۶۲	دوره	دوره‌های اجرا شده توسط فنی و حرفه‌ای (امور باغی و زراعی)، امور بازرگانی، تاسیسات، برق، صنایع خودرو و چرم و صنایع دستی، فن آوری اطلاعات، ماشین آلات کشاورزی، هنرهای تزئینی) ^۳	
۱۱/۰۶	۱۳۹۷	۲۹۷۶۸	هکتار	مساحت اراضی زراعی ^۴	اقتصادی و تولیدی
۱۶/۵۴	۱۳۹۷	۴۳۴۷	هکتار	مساحت اراضی باغی ^۴	
-	۱۳۹۷	۲۱۴۵۰	راس	تعداد دام سنگین ^۴	
-	۱۳۹۷	۲۵۲۸۶	تن	تولید شیر ^۴	
-	۱۳۹۷	۱۶۶۲	تن	تولید گوشت قرمز ^۴	
-	۱۳۹۷	۷۲۲۱۷	راس	تعداد دام سبک ^۴	
-	۱۳۹۷	۸۷۲۱	تن	تولید گوشت سفید (طیور) ^۴	
-	۱۳۹۷	۱۲۶	تن	تخم مرغ خوراکی ^۴	
-	۱۳۹۷	۲۰۳	تن	تولید عسل ^۴	
-	۱۳۹۷	۴۹	واحد	مزرعه پرورش ماهی	
۶/۹۷	۱۳۹۷	۳	تعداد آبادی	تعداد روستاهای هدف گردشگری ^۵	زیرساختی و زیربنایی
۹/۸۵	۱۳۹۷	۳۵۳۰۵۹۳	متر مکعب	جمع تولید آب یکساله ^۶	
۱۲/۵۲	۱۳۹۵-۹۶	۵۷	تعداد آبادی	تعداد روستاهای دارای خانه بهداشتی ^۷	
۱۰/۲۲	۱۳۹۵-۹۶	۹	تعداد آبادی	مرکز خدمات جامع سلامت ^۷	
۱۷/۸۷	۱۳۹۷	۷۰	تعداد آبادی	تعداد روستاهای برخوردار از گاز ^۸	
۱۲/۱۰	۱۳۹۵	۷۸	تعداد آبادی	تعداد روستاهای دارای طرح‌های ^۹	
-	۱۳۹۷	۵۲	تعداد	تعداد معادن ^{۱۰}	
۵۸/۹۱	۱۳۹۵	۲۱۸	کیلومتر	بزرگراه- آزاد راه ^{۱۱}	

۱- مأخذ: سرشماری عمومی نفوس و مسکن، ۱۳۹۵

۲- مأخذ: کل آموزش و پرورش، ۱۳۹۷، <http://abepi.ir>

۳- مأخذ: سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای، ۱۳۹۷

۴- مأخذ: جهاد کشاورزی، ۱۳۹۷، <http://abepi.ir>

۵- مأخذ: سازمان میراث فرهنگی و گردشگری، ۱۳۹۷

۶- مأخذ: آب و فاضلاب روستایی، ۱۳۹۷

۷- مأخذ: دانشگاه علوم پزشکی، ۱۳۹۷

۸- مأخذ: اداره گاز منطقه‌ای، ۱۳۹۷

۹- مأخذ: بنیاد مسکن، ۱۳۹۷

۱۰- مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت، ۱۳۹۷

۱۱- مأخذ: نقشه‌های راه و شهرسازی، ۱۳۹۵

جدول ۱- متغیرها و شاخص‌های بیان وضعیت موجود (دنباله)

سهم / مقدار متغیر / شاخص (درصد)		سال	مقدار	واحد	عنوان متغیر / شاخص	زنجار و زیربخش
استان	شهرستان					
۱۵/۰۲	۵۰/۷۸	۱۳۹۵	۵۵۳	کیلومتر	راه اصلی درجه ۱ و ۲	
۱۱/۶۸	۴۰/۵۵	۱۳۹۵	۱۱۶	کیلومتر	جاده فرعی ۱	
۱۳/۴۱	۳۷/۵۶	۱۳۹۵	۲۳۴	کیلومتر	جاده فرعی ۲	
۲۷/۳۶	۴۷/۸۲	۱۳۹۵	۵۵	کیلومتر	راه آهن	

۲-۱- قابلیت‌ها

الف) اقتصادی

✓ پتانسیل مطلوب در کشت و تولید محصولات زراعی- باغی از جمله تولید گندم (مساحت ۲۳۵۰۰ هکتار و تولید ۲۸۰۸۰۰۰۰ کیلوگرم) جو (۱۴۳۰ هکتار، ۲۱۵۱۰۰۰ کیلوگرم تولید) گوجه‌فرنگی (۶۲۴ هکتار، تولید ۴۹۸۰۰۰۰۰ کیلوگرم) انگور (۷۱۱ هکتار، ۹۹۲۴۰۰۰ کیلوگرم)، سیب (۱۲۰۲ هکتار و ۲۴۰۴۰۰۰۰ کیلوگرم تولید)؛

✓ امکان توسعه زنبورداری و پرورش زنبور عسل (اسفجین، شیلاندر، نیماور، نقطه بندی و...)

✓ بالابودن میزان تولیدات به ویژه در زمینه دامداری (گوشت قرمز ۱۶۶۲ تن، شیر ۲۵۲۸۶ تن)؛

✓ امکان توسعه دامداری‌های صنعتی و نیمه صنعتی؛

✓ قابلیت تولید گیاهان دارویی متنوع و فراوری وابسته آن (ینگجه، سایان، حاج ارش، شیلاندر، خشکه رود و ...)

✓ ترویج و توسعه کشت گل محمدی در اراضی شیب‌دار (تهم، کناوند، ازاد سفلی و گوجه قیا...)

✓ توسعه و پرورش زالو در حاشیه رودخانه زنجانرود بر اساس مکان یابی و توصیه فنی سازمان جهاد کشاورزی (نیماور، بناب، کوشکن، اسفجین، یامچی)؛

✓ صنایع دستی قوی از جمله تولید چاقو، ظروف و اشیای مسی (پنبه جوق، ازدهاتور، رازبین، مهتر و ...)

✓ صنایع دستی خانگی اهالی در تولید فرش دست بافت (اسکند، کوشکن، بوغداکندی، دیزج اباد، یامچی، اسفجین، امین اباد و ...)

✓ وجود فروشگاه‌های الکترونیکی صنایع دستی از زنجان (www.shoval.ir ، www.givehzanjan.ir)

، www.arazjavaher.com ، www.senooni.com ، www.dastsazkala.com و ...)

✓ ترویج و توسعه مرغداری صنعتی (دیزج بالا، قزل تپه بیات، بولاماجی، ینگجه، گل بلاغی و...)

✓ امکان توسعه پرورش قارچ (نیماور، زرنان، چیر، اردین، ذاکر، ینگجه، کاوند و ...)

✓ وجود بازار مصرف برای محصولات کشاورزی و امکان مبادلات با سایر بخش‌های استان با شهر زنجان؛

✓ پیوند قدرتمند بین شهر زنجان و روستاهای بخش مرکزی و فراهم بودن بازار بزرگ برای محصولات تولیدی روستاهای شهرستان زنجان؛

✓ وجود مراکز صنایع تبدیلی و کارخانه‌های تولیدی پگاه و کندیمیز؛

✓ تسهیلات ارائه شده در زمینه شرکت مرغ گستر زنجان، فعالیت‌های مرغ گوشتی (اسکند، یامچی، معجزات و ازدهاتور) و بوقلمون گوشتی (کرده ناب، مروارید و...)، فعالیت‌های گوساله پروری (نیماور، چایرلو، معجزات،

دیزج بالا و حسن ابدالی و... و بره پروری (روستای یامچی) شرکت تعاونی زنگان ماکیان پرورش مرغ گوشتی (نیماور)؛

- ✓ توانمند سازی نیروی انسانی روستایی موجود در بازار از طریق آموزش های فنی و حرفه ای؛
- ✓ وجود ۵۲ معدن فعال گرانت، فلدسپات، گچ، آهک و سنگ لاشه در محدوده بخش مرکزی؛
- ✓ وجود شهرک های صنعتی نوآوران دو، ناحیه صنعتی کارگاهی زنجان (ظرفیان)، شهرک صنعتی شماره یک زنجان، شهرک صنعتی روی، شهرک تخصصی سرب و روی زنجان، شرکت ملی سرب و روی ایران، زنجان دو (شهرک صنعتی ناجی)، زنجان ۳ کهاب در بخش مرکزی؛

ب) اجتماعی

- ✓ امکان ایجاد تشکل های اجتماعی - فرهنگی در سطح روستا به دلیل اتحاد و انسجام فرهنگی - اجتماعی؛
- ✓ اکثریت قریب به اتفاق اهالی پیرو مذهب شیعه اثنی عشری و از ایلات خمسه هستند.
- ✓ مشارکت و همکاری اهالی در امور مربوط به روستا (همکاری با دهیاری ها، مرمت مساجد و مدارس و ...)
- ✓ روابط حسنه میان ساکنان روستاها و غنای آداب و رسوم جمعی نظیر برگزاری با شکوه مراسم مذهبی در مناسبت ها؛
- ✓ روند صعودی رشد طبیعی جمعیت به خصوص در شهر زنجان (نرخ رشد جمعیت روستایی ۰/۹۲- و نرخ رشد جمعیت شهری ۲/۱۱ درصد)؛
- ✓ افزایش جمعیت روستاهای کوشکن، والارود، امین اباد، تهم، حسن ابدالی، پایین کوه، دو اسب، چوره ناب طی دهه های گذشته؛
- ✓ دسترسی به آموزشگاه های عالی از جمله آموزشگاه های فنی و حرفه ای، هنرستان ها و مقاطع عالی دانشگاه ها در داخل بخش (شهر زنجان)؛
- ✓ تعداد مدارس روستایی بخش مرکزی ۱۴۵؛
- ✓ دوره های آموزشی برگزار شده در سطح بخش ۶۲ دوره در سال ۱۳۹۷ شامل دوره های آموزشی برگزار شده ۶ دوره زراعی، ۳ دوره باغی، ۴ دوره مالی و بازرگانی، ۱ دوره در زمینه برق، ۴ دوره تاسیسات، ۱ دوره خدمات تغذیه ای، ۱۱ دوره صنایع پوشاک، ۱ دوره صنایع چرم و پوست و خز، ۶ دوره صنایع دستی (بافت، دوخت)، ۲ دوره صنایع غذایی، ۵ دوره فرش بافی، ۱۱ دوره در زمینه فن آوری و اطلاعات، ۱ دوره در زمینه هنرهای تزئینی، ۳ دوره صنایع خودرو، ۱ دوره ماشین آلات کشاورزی؛

✓ دوره های آموزشی برگزار شده جهاد کشاورزی در سطح شهرستان زنجان در شش ماهه دوم سال ۱۳۹۷ عبارتند از: زراعت ۲۴۷ دوره، باغبانی ۴۰ دوره، امور دام و شیلات ۱۴ دوره، مکانیزاسیون و ماشین آلات ۱۵ دوره، آب و خاک و امور اراضی ۵۵ دوره، صنایع تبدیلی و تکمیلی ۶ دوره، آموزشهای تسهیل گری ۱۱ دوره؛

- ✓ آموزش و توانمندسازی روستاییان جهت ایجاد تعاونی و اشاعه کارگروهی؛
- ✓ فعالیت سمن ها در زمینه های مذهبی، فرهنگی، ورزشی، زیست محیطی، گردشگری (انجمن جوانان کارافرین، انجمن خیریه حمایت از بیماری های مادر زاد و ارثی، حریم سبز کریمه زنجان، زنان کارافرین تلاشگر استان زنجان، بنیاد عام المنفعه استاد یوسف ثبوتی، خیریه حاج محمود وثوق زنجان، پیش گیری از آسیب های اجتماعی خانه دوست زنجان و ...)

ج) زیست محیطی

- ✓ پتانسیل مطلوب آب و خاک در کشت و تولید محصولات زراعی و باغی و پرورش آبی (منابع غنی آب به واسطه جاری بودن رودخانه زنجانرود و رودخانه های فرعی)؛

- ✓ وجود مراتع خوب و متوسط در سطح بخش؛
- ✓ برخورداری از پتانسیل مطلوب در کشت و تولید محصولات زراعی- باغی، پرورش دام؛
- ✓ خاک و پوشش گیاهی مناسب منطقه به خصوص در زمینه‌های گیاهان دارویی (اینسپتی سول ۲۸، انتی سول ۵۸)؛
- ✓ قرارگیری مساحت کوچکی از بخش در منطقه حفاظت شده سرخ آباد (تقریباً ۵۹۷۷ هکتار مساحت)؛
- ✓ وجود سد دهشیر علیا، سد تهم، بند انحرافی همایون، سد حسن ابدال، سد داش بلاغ، سد زرنان، سد سلمانلو، سد گاوازنگ، گل تپه زنجان، سد ینگجه زنجان؛
- ✓ تبدیل فضولات دامی به کمپوست در روستاهای دارای بیشترین دام (سهله)؛

د) کالبدی-فضایی

- ✓ قرارگیری در محور تهران- تبریز و زیرساخت‌های قدرتمند ارتباط جاده‌ای (آزادراه و راه اصلی)؛
- ✓ دسترسی به سیستم حمل و نقل ریلی، خطوط اصلی انتقال برق، گاز و...؛
- ✓ بزرگ‌ترین بخش استان از حیث استقرار جمعیت و تأسیسات شبکه‌های ارتباطی؛
- ✓ امکان دسترسی به اکثر محورهای آزاد راه زنجان- قزوین، آزاد راه زنجان - تبریز، محور زنجان- خرمدره، زنجان- میانه، زنجان- سلطانیه، زنجان- بیجار، زنجان- فرودگاه (پل سارمساقلو، زنجان-دندی، زنجان- طارم؛
- ✓ موقعیت مکانی مناسب مرکزیت اداری- سیاسی؛

✓ ۹۳٫۹ درصد خانوار روستاهای تا پایان تیر ماه ۱۳۹۹ به شبکه گاز دسترسی دارند.

- ✓ وجود شهرک صنعتی در زمینه تولید فراورده‌های دامی (پگاه و کندیمیز) و کشاورزی (کارخانه پایا گستر)؛
- ✓ مرکزیت استان و وجود مراکز آموزشی- خدماتی - گردشگری و امکان جذب از سایر استان‌ها؛
- ✓ استقرار صنایعی از جمله ایران ترانسفو، پارس سوئیچ، شیر پاستوریزه، سامان شیمی، سارانوش، شن و ماسه‌های مستقر در منطقه، مخازن سوخت شرکت نفت، شرکت سرب و روی، کارخانه روی کالسیمین در ضلع شرق سرب و روی؛
- ✓ استقرار روستاها در اطراف رودخانه زنجانرود به صورت خطی-متمركز ناشی از دسترسی به آب در بخش؛
- ✓ اتخاذ تدابیر لازم برای تخصیص درآمدهای ناشی از معادن مستقر در بخش‌ها (یک درصد از درآمد معادن) برای مرمت جاده‌ها، اجرای طرح‌های هادی روستایی و ایجاد امکانات رفاهی در روستاها؛

ه) گردشگری

- ✓ وجود آثار تاریخی تپه اوچ بلاغ روستای قلتوق، قره بلاغ آق کند، کرم بلاغی روستای چیر، سارقید و چهل دختر روستای همایون، خاتون تپه و شاهی تپه روستای تهم، منجیق تپه روستای اردین و نیماور؛
- ✓ وجود قلعه بش تپه واقع در روستای کاوند دهستان بوغدا کندی و قلعه گبری واقع در روستای سهله از دهستان معجزات، قله تکه قیه سی روستای گلجیک دهستان زنجانرود بالا؛
- ✓ وجود بناهای تاریخی خانه توفیقی، میر بهاء‌الدین یا پل کهنه، رختشویخانه، بازار سنتی زنجان، مسجد جامع زنجان، موزه باستان‌شناسی و عمارت ذوالفقاری محل نگهداری مردان نمکی، حمام حاج داداش، مسجد خانم؛
- ✓ وجود ارتفاعات ییلاقی اولن دلبر، مجموعه تفریحی ائل داغی (کوه گاوازنگ یا قله سنبله)، پیست اسکی پاپایی محل مناسب برای گردشگری، کوهنوردی، پیاده‌روی و ورزش.
- ✓ وجود ایشارهای زیبای هشتر خان لار و شارشار منطقه تهم (زنجان-تهم-شیلاندر)

- ✓ بر خورداری از زمینه‌های مناسب فرهنگی و جاذبه‌های گردشگری تاریخی، طبیعی و اکوتوریسم از جمله وجود مناطق گردشگری گاوازنگ، منطقه نمونه گردشگری سد تهم و روستای گردشگری شیلاندر، لار، پاپایی؛

۱-۳- محدودیت‌ها و تنگناها

الف) اقتصادی

- ✓ ضعف تکمیل زنجیره ارزش محصولات کشاورزی (تولید، نگهداری و صادرات به خارج و...) و کسب حجم پایین از ارزش نهایی محصولات توسط کشاورزان؛
- ✓ ضعف توسعه روش‌های آبیاری نوین و فشار بر منابع آب؛
- ✓ بروز سرمازدگی محصولات کشاورزی و بارش تگرگ (اژدهاتور، چوره ناب، یامچی، داشکسن، بوغدا کنده و...)
- ✓ ناکافی بودن صنایع تبدیلی و ضعف شناسایی نقاط قوت در زمینه صنایع دستی؛
- ✓ ضعف توجه به سیستم‌های نوین تبلیغات، خرید و فروش محصولات از جمله سایت‌های با سلام، کتدیپر، کالا روستا، اینفلوئنسرها و ...

ب) اجتماعی

- ✓ بالا بودن میزان مهاجرت بویژه در بین جوانان از روستا به شهر به دلیل ضعف اشتغال روستایی؛
- ✓ کاهش جمعیت روستایی بخش از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ و نرخ رشد منفی برخی روستاها (طی دهه اخیر برخی از روستاهای همچون کلتکه خالی از سکنه و روستاهای گلجیک، تازه کندضیا، قزل تپه علیقلی، حاج آرش، اقبالغ حومه، ملار، حاجی بچه، قوزلو، ازاد سفلی، گلججه با کاهش چشم گیر جمعیت مواجه بوده اند)؛
- ✓ ضعف استفاده از نیروهای آموزش دیده در زمینه کارگاه‌های فنی و حرفه‌ای؛
- ✓ ضعف در ایجاد تشکل‌های اجتماعی مربوط به زنان؛
- ✓ ضعف در استفاده از نیروهای متخصص انسانی و آموزش دیده؛

ج) زیست محیطی

- ✓ واقع شدن قسمت‌هایی از بخش در پهنه با خطر نسبی زیاد زلزله‌خیزی؛
- ✓ آلایندگی بالای منابع به خاطر تمرکز فعالیت-جمعیت در اطراف شهر زنجان؛
- ✓ ورود فاضلاب انسانی به رودخانه زنجانرود آلودگی شدید رودخانه و بدمنظره شدن و آلودگی‌های زیست محیطی در منطقه؛
- ✓ ضعف آگاهی و نبود دانش‌های نوین بهره‌برداری از منابع آب و خاک،
- ✓ رها شدن و نگهداری فضولات دامی در فضاهای باز و عدم تفکیک این فضاها از واحدهای مسکونی
- ✓ عدم جداسازی فضاهای نگهداری دام و ماکیان از فضای سکونت انسانی در واحدهای مسکونی
- ✓ رها سازی فاضلاب خانگی و عدم جمع آوری مناسب زباله در برخی از روستاها
- ✓ بهره برداری از آب شرب برای آبیاری باغچه‌ها؛
- ✓ مشکلات زیست محیطی و سلامتی دفع زباله در نزدیکی روستای مهتر و روستاهای اطراف (سقل طولی، والارود، گوگجه قیا مرکزی و...)
- ✓ اختصاص مکان‌های معین برای پسماندهای روستایی ضمن هماهنگی با دستگاه صادر کننده مجوز؛
- ✓ آب پشت سد ها باعث تغییر در سطح آب های زیر زمینی و به دنبال آن شور شدن زمین می شود؛
- ✓ وقوع پدیده نشست زمین و ایجاد فرو چاله از نشانه های افت سطح آب های زیر زمینی در نتیجه جمع کردن آب در پشت سدها؛

د) کالبدی-فضایی

- ✓ ضعف بخش صنعت و معدن در جهت شناسایی سرمایه‌گذاران و فرصت‌های سرمایه‌گذاری؛
- ✓ بیشترین توان جذب مهاجرت‌ها به خصوص به شهر زنجان و افزایش عملکرد قطبی این شهر؛
- ✓ نامناسب بودن راه ارتباطی بویژه در فصل زمستان در بیشتر روستاهای بخش بویژه روستاهای شیلاندر، لار، تهیم، ابراهیم آباد و ...؛
- ✓ عدم تکمیل و پیاده‌سازی طرح تله کابین و پیست اسکی در محدوده گردشگری گاوازنگ؛
- ✓ وضعیت نامناسب جاده‌های منتهی به سد های بخش (محل گردشگری توریستی) از جمله سد گاوازنگ؛
- ✓ عدم اعتدال فضایی در توزیع خدمات در روستاهای بخش و افزایش مهاجرت و در نتیجه کاهش جمعیت یا خالی از سکنه شدن روستاها؛
- ✓ کمبود امکانات خدماتی و رفاهی بین راهی گردشگری در بخش؛
- ✓ پایین بودن سطح مقاوم سازی مساکن در برخی از روستاها (ابراهیم آباد، اقبالغ حومه، تازه کند، حاجی کندی و ...)
- ✓ عدم توجه به مکانیابی شهرک های صنعتی و آثار و آلودگی این شهر ها در سلامتی جامعه محلی و باغات، و تغییر الگوی کشت (نارضایتی اهالی روستای رازبین از نزدیکی با شهرک صنعتی، تغییر الگوی کشت از انگور به سیب در اژدهاتور)

ه) گردشگری

- ✓ ضعف تحقق کاربری‌های پیشنهادی و خدمات رفاهی پیش بینی شده بر اساس کارکردهای جدید به خصوص در مجموعه تفریحی و گردشگری (گاوازنگ)؛
- ✓ کافی نبودن سرمایه‌گذارهای لازم برای بهره‌گیری مطلوب از جاذبه‌های گردشگری (بیلاق اولن دلبر، طبیعت کوهستانی لار، شیلاندر، حسن ابدالی و ...)
- ✓ کمبود امکانات خدماتی شامل اصلاح معبر، تابلو معرفی و اجرای طرح‌های گردشگری و بافت با ارزش در روستاهای هدف گردشگری شیلاندر، پاپایی و لار؛
- ✓ کمبود بازارچه‌ها یا فروشگاه‌های محصولات صنایع و هنرهای سنتی (چاقو، مس، ملیله، فرش و ...)
- ✓ ضعف در مطالعات مردم نگاری و پژوهش‌های مردم شناسی؛
- ✓ کمبود خدمات اقامتی در روستاهای دارای گردشگری مذهبی (امام کندی، سهله)؛
- ✓ ضعف در مسیر کوهنوری قله سنبله قسمت های شمالی سد گاوازنگ؛

۱-۴- مسائل کلیدی بخش

بر اساس نتایج بررسی وضعیت حوزه‌های مختلف توسعه در بخش مرکزی شهرستان زنجان و با هدف توسعه پایدار منطقه‌ای، تحول در حوزه رویکرد، اقدام و نتایج فرایند توسعه می‌بایست در مسایل زیر صورت پذیرد:

الف) اقتصادی

- ✓ بالا بودن ظرفیت‌های تولیدی در بخش دامپروری، طیور و غالب بودن روش نیمه سنتی دامداری بر روش صنعتی؛
- ✓ ضعف گسترش صنایع تبدیلی، تکمیلی و نگهداری محصولات کشاورزی (گندم، انگور، شیر و ...)
- ✓ ضعف توسعه فعالیت‌های معدنی و استقرار صنایع و واحدهای فرآوری مواد معدنی با توجه به توان و قابلیت بخش.

✓ ضعف تکمیل زنجیره ارزش محصولات کشاورزی به صورت قدرتمند و کسب حجم پایین از ارزش نهایی محصولات توسط کشاورزان؛

✓ خرید محصولات کشاورزی توسط دلالها و بنکدران و عاید شدن سود کم به کشاورزان؛

✓ ضعف توسعه فعالیت‌های معدنی و استقرار صنایع و واحدهای فرآوری مواد معدنی با توجه به توان و قابلیت بخش؛

✓ مشکلات مربوط به اعطای تسهیلات بانکی به سرمایه‌گذاران.

✓ تشکیل شرکت‌های تعاونی جهت یکپارچه سازی اراضی واقع در دشت‌ها؛

✓ دامداری در مناطق کوهپایه ای و ارتفاعات (ابراهیم آباد، طرازوج، قزل داش، بادامستان، چلگان، لار و ...)

✓ ضعف در زمینه توجه به کسب و کارهای خرد در روستا و فراموشی هنرهای خانگی (فرش بافی، گلی بافی، چاروق دوزی و ...)

✓ ضعف توسعه کشت گلخانه‌ای محصولات کشاورزی و اهتمام بر گسترش کشت گلخانه، تولید محصولات گلخانه ای به دنبال آن افزایش کیفیت محصول تولیدی، افزایش صادرات، صرفه جویی در مصرف آب، استفاده از اراضی غیر قابل کشت با سیستم هیدروپونیک و ایجاد فرصت‌های شغلی مناسب برای فارغ التحصیلان کشاورزی؛

ب) اجتماعی

✓ ضعف استفاده از نیروهای متخصص تحصیل کرده روستا در زمینه‌های مدیریتی و امور روستایی و در نتیجه بیکاری جوانان تحصیلکرده؛

✓ ضعف حمایت از سرمایه‌گذاران بخش خصوصی؛

✓ استقرار بیشترین تعداد جمعیت در این بخش و ضعف توازن خدمات مورد نیاز بین شهرنشینان و روستانشینان؛

✓ کمبود یا ضعف تشکل‌های مردمی و سمن‌ها در سطح روستاها؛

✓ کمبود تشکل‌های مردمی و مشارکتی زنان؛

✓ کمبود اعتبارات دهیاری‌ها؛

✓ ضعف توجه به تقاضای بنگاه‌های تولیدی و اقتصادی در ارائه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای (بازار محوری آموزش‌ها)؛

✓ ضعف توجه به آمیزه‌های بومی و فرهنگی و فراموشی بازی‌ها و آداب و رسوم و اشعار محلی در بین جوانان؛

ج) زیست محیطی

✓ ورود فاضلاب انسانی به رودخانه زنجانرود آلودگی شدید رودخانه و بد منظره شدن و آلودگی‌های زیست محیطی در منطقه؛

✓ مسائل و مشکلات متعدد زیست‌محیطی از قبیل دفع نامناسب پسماند، زباله و فاضلاب‌های خانگی و کارخانجات به رودخانه و باغات؛

✓ تهدید سلامتی سکونتگاه‌های واقع در نزدیکی کارخانه‌های سرب و روی و تأثیر این کارخانه‌ها بر روی محصولات کشاورزی؛

✓ حضور و نفوذ عناصر سرب، روی و کادمیوم در منابع آب زیرزمینی در محدوده اطراف کارخانه‌ها و اثرات منفی آن؛

✓ ضعف آشنایی بهره‌برداران به نحوه صحیح استفاده بهینه از خاک؛

- ✓ چرای بیش از حد دام در مراتع و تخریب آن؛
- ✓ استفاده زیاد از علف کش‌ها و سموم شیمیایی؛
- ✓ ساخت و ساز بی‌ضابطه و غیر مقاوم در مزارع زراعی؛
- ✓ مهار کردن سیلاب‌ها و ذخیره نمودن آب رودخانه‌ها در مخازن سطحی یا زیرزمینی؛
- ✓ تنظیم و انتقال آب با ایجاد تأسیسات آب و کانال‌ها و خطوط آبرسانی و شبکه آبیاری
- ✓ لزوم احداث سد خاکی و ذخیره‌سازی آب‌های سطحی در روستاهای حائز شرایط؛
- ✓ مدیریت و برنامه ریزی در جهت ارتقای بهره‌وری از منابع آب‌های سطحی در توسعه اراضی کشاورزی واقع در پایاب مناطق؛

د) کالبدی-فضایی

- ✓ نزدیکی به قطب صنعتی مانند شهر زنجان (با ۴ شهرک صنعتی، یک شهر صنعتی تخصصی و ۲ ناحیه صنعتی)؛
- ✓ ضعف توسعه یافتگی بخش صنعت و معدن با توجه به ظرفیت‌ها و پتانسل‌های معدنی بخش؛
- ✓ ارتقا و مقاوم سازی مسیرهای منتهی به معادن به دلیل آمد و شد ماشین‌های سنگین باربر؛
- ✓ وجود صنایع سرب و روی در شرق شهر زنجان و کارخانجات ذوب مس واقع در غرب و جنوب شهر؛
- ✓ پایین بودن سطح مقاوم سازی مساکن در برخی از روستاها (ابراهیم آباد، اقبالغ حومه، تازه کند، حاجی کنده و ...)
- ✓ عدم اعتدال فضایی در توزیع خدمات و تمرکز خدمات در شهر زنجان؛
- ✓ مطالبات مردمی مبنی بر تبدیل شدن روستای دیزج آباد به شهر (ارتقا روستا به شهر به دلیل تمرکز جمعیت بالا، دسترسی به خدمات و راه‌های ارتباطی مناسب در روستای دیزج آباد)؛
- ✓ مطالبات مردمی مبنی بر الحاق روستاهای قره‌گوزلو، قلتوق، گوگجه قیای قلتوق به خصوص اق کند به بخش ایجرود به دلیل فاصله کمتر با زرین آباد و دریافت خدمات و مراجعات به این شهر؛

ه) گردشگری

- ✓ ناکافی بودن سرمایه‌گذاری در بخش مرکزی شهرستان زنجان با وجود احداث مراکز گردشگری فراوان،
- ✓ مراجعت انبوه برون‌استانی و درون‌استانی جمعیتی از آذربایجان شرقی و غربی و کردستان؛
- ✓ کافی نبودن سرمایه‌گذارهای لازم برای بهره‌گیری مطلوب از جاذبه‌های گردشگری؛
- ✓ کمبود امکانات رفاهی و تفریحی و خدمات ورزشی در منطقه پیست پاپایی، لار و شیلاندر؛
- ✓ ضعف تحقق کاربری‌های پیشنهادی و خدمات رفاهی پیش‌بینی شده براساس کارکردهای جدید به خصوص در مجموعه تفریحی و گردشگری (گاوازنگ)؛
- ✓ ضعف ارائه آموزش‌های مشاغل خانگی و صنایع دستی؛

۱-۶-جمع بندی

- ✓ منابع غنی آب سطحی و زیرزمینی به واسطه جاری بودن رودخانه زنجانرود؛
- ✓ منطقه زنجان قطب جذب و مقصد مهاجران و نیروی کار جوان سایر مناطق استان زنجان؛
- ✓ وجود جاذبه‌های گردشگری قوی جهت توسعه اکوتوریسم و گردشگری پایدار؛
- ✓ بخش مرکزی شهرستان زنجان قطب فعالیت‌های اقتصادی و محل تمرکز مهم‌ترین مراکز اسکان جمعیت؛
- ✓ ایجاد شرایط مطلوب کشاورزی با وجود اراضی مسطح دشت زنجان و دسترسی به منابع آب سطحی و زیرزمینی؛
- ✓ تنوع بالای محصولات کشاورزی و حجم بالای تولید محصولاتی چون گندم، سیب درختی، پیاز و صادرات به مناطق دیگر؛
- ✓ رشد بدون برنامه مسکن و خانه‌های مهاجران به صورت پراکنده، نامنظم و بافت روستایی فاقد نظم؛
- ✓ تزلزل بنیادهای فعالیت و اقتصاد روستایی و تحول در اشتغال و گرایش روستاییان از فعالیت کشاورزی به فعالیت‌های خدماتی و ساختمانی و در نتیجه گسترش فعالیت‌های غیرتولیدی و حاشیه‌ای؛
- ✓ رشد خطی امکانات زیربنایی، شبکه ارتباطی (آزاد راه، راه اصلی و فرعی)، شبکه‌های انتقال سوخت و انرژی و تأسیسات جانبی شبکه انتقال دیتا (فیبر نوری)، شبکه‌های مخابراتی و اطلاعاتی نیروگاه‌ها و مراکز تخلیه بار در محور راه ترانزیت و مسیر آزاد راه قزوین- زنجان؛
- ✓ این محور قطب فعالیت‌های اقتصادی و همچنین محل تمرکز مهم‌ترین مراکز اسکان جمعیت در استان زنجان و استقرار مهم‌ترین و بزرگترین شهرهای استان، مهم‌ترین شهرک‌ها، مجتمع‌ها و مراکز صنعتی در این محدوده؛
- ✓ وجود اراضی مسطح دشت زنجان و دسترسی به منابع آب سطحی و زیرزمینی شرایطی مطلوب برای انجام فعالیت‌های کشاورزی در این دو دشت توان و فرصت مناسب برای توسعه با مجموعه فعالیت‌های کشاورزی، دامپروری و مراکز زیست شهری و روستایی؛
- ✓ توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی با توجه به توان بخش مرکزی در تولید محصولات دامی استان شامل شیر، گوشت قرمز، طیور صنعتی و تخم مرغ صنعتی و غسل؛
- ✓ غنی از نظر میزان ذخایر معدنی و تعداد معادن فعال و غیرفعال؛
- ✓ تمرکز اصلی سرمایه‌گذاری‌های انجام شده در استان زنجان در این منطقه. سرمایه‌گذاری حدود ۷۶ درصد از کل سرمایه‌گذاری‌های انجام شده در استان زنجان در محدوده این منطقه صورت می‌گیرد. حتی درآمدهای درون منطقه‌ای در شهرستان‌های حاشیه‌ای نیز در قالب جریان سرمایه به سود در این منطقه و به‌ویژه در شهر زنجان؛
- ✓ تمرکز اکثریت مراکز آموزش عالی دولتی و بیشتر مراکز آموزش عالی غیردولتی استان در سکونتگاه‌های این بخش؛
- ✓ بخش مرکزی قطب جذب و مقصد مهاجران و نیروی کار جوان سایر مناطق استان؛

۲- تصویر کلان توسعه روستاهای بخش

بخش مرکزی شهرستان زنجان از لحاظ اقتصادی دارای جریان‌ات و پیوندهای قوی در زمینه کشاورزی، گردشگری، صنعت و معدن درون و برون بخشی خواهد بود که موجبات رونق و پیشرفت بخش را فراهم می‌سازد.

✓ دست یافته به جایگاه مهم اقتصادی در زمینه کشاورزی در سطح استان و شهرستان با تأکید بر محصولات گندم و جو، سیب زمینی، سیب، انگور؛

✓ توسعه یافته متکی بر قابلیت‌های منطقه در زمینه گردشگری به خصوص اکوتوریسم، گردشگری روستایی؛

✓ برخوردار از کارگاه‌های صنایع تبدیلی محصولات کشاورزی، امنیت غذایی و رونق گرفتن کسب و کار در سطح بخش؛

✓ برخوردار از زیربنای لازم برای فعالیت‌های صنعتی و معدنی؛

✓ رسیدن به اشتغال و توسعه کارآفرینی در بخش روستایی.

۲-۱- اهداف کلی

✓ ایجاد زمینه جهت پایداری منابع طبیعی با توجه به ظرفیت بخش؛

✓ ارتقای جایگاه گردشگری پایدار در بخش؛

✓ حفاظت، مرمت و احیای ابنیه ارزشمند تاریخی در راستای جلب و جذب گردشگران به بخش؛

✓ تقویت توریسم دهکده‌ای و توریسم مرتعی با توجه به وجود رودخانه‌های زنجانرود و رودخانه‌های فرعی؛

✓ توسعه بخش کشاورزی؛

✓ برندسازی محصولات کشاورزی متناسب با میزان تولید و تعریف احصا شده در مباحث پیشران؛

✓ ارتقای جایگاه اقتصادی محصولات عمده بخش با تکمیل زنجیره ارزش محصولات عمده کشاورزی؛

✓ توانمندسازی همه جانبه اجتماعات روستایی در جهت توسعه و گسترش مشارکت همه جانبه مردم و نهادهای محلی؛

✓ توانمندسازی روستاییان در زمینه اشتغال و توسعه کارآفرینی در بخش روستایی؛

✓ اصلاح سازمان فضایی بخش در حوزه‌های همگن و ...؛

✓ ایجاد و توسعه زیربنای لازم برای توسعه فعالیت‌های صنعتی و معدنی؛

✓ توسعه کالبدی-ارتباطی در سطح بخش به صورت شبکه‌ای؛

✓ ارتقای جایگاه اقتصادی در زمینه کشاورزی در سطح استان و شهرستان با تأکید بر محصولات گندم و جو، سیب زمینی، سیب و انگور.

۲-۲- اهداف کمی

✓ حفاظت از تنوع زیستی بخش مرکزی شهرستان زنجان؛

✓ استفاده از سیستم‌های نوین آبیاری جهت ارتقای بهره‌وری به خصوص در باغات سیب و انگور و ...؛

✓ طراحی پروژه‌های گردشگری و ایجاد جریان‌های جدید منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای؛

✓ گسترش صنایع با رویکرد صنایع تبدیلی و تکمیلی در جهت تکمیل نواقص زنجیره ارزش؛

✓ تاسیس شرکت‌های تولیدی، توزیعی جهت شناساندن محصولات پیش‌بینی شده پیشران؛

✓ افزایش منابع درآمدی پایدار روستاییان با تکیه بر ظرفیت منابع بخش جهت ارتقای سطح زندگی اقشار آسیب‌پذیر روستایی؛

✓ تعریف پروژه‌های مشارکت محور جهت ایجاد انگیزه و تشویق روستاییان برای تکمیل زنجیره‌های ارزش؛

- ✓ بسترسازی مناسب برای گسترش صنایع دستی از جمله فرش بافی و گلیم بافی؛
- ✓ جلوگیری از مهاجرت روستاییان به شهرها یا مناطق دیگر با ایجاد صنایع تبدیلی و صنایع مورد نیاز روستا در راستای اشتغالزایی؛
- ✓ ایجاد زمینه جهت افزایش نقش‌پذیری سکونتگاه‌ها در سازمان فضایی بخش مرکزی؛
- ✓ انتظام فضایی و ساماندهی روابط و جریان‌های حاکم در بخش هماهنگ با بخش‌های مجاور؛
- ✓ استفاده از منابع معدنی بخش؛

جدول ۲- اهداف کمی بخش بر حسب سرفصل‌های کلی

سر فصل‌های کلی	ردیف	هدف کمی		متغیر/ شاخص	
		متغیر/ شاخص	واحد سنجش	سال پایه	
				سال	میزان
جمعیت و جوامع	۱	جمعیت	نفر	۱۳۹۵	۴۸۲۰۲۶
	۲	نرخ رشد جمعیت بخش	درصد	۱۳۸۵-۹۵	۱/۷۳
نیروی انسانی	۳	آموزشی (تعداد مدارس روستایی) ^۲	تعداد	۱۳۹۵-۹۶	۱۴۵
	۴	دوره‌های اجرا شده توسط فنی و حرفه‌ای (امور باغی و زراعی، امور بازرگانی، تأسیسات، برق، صنایع خودرو و چرم و صنایع دستی، فن‌آوری اطلاعات، ماشین‌آلات کشاورزی، هنرهای تزئینی) ^۳	دوره	۱۳۹۷	۶۲
	۵	مساحت اراضی زراعی ^۴	هکتار	۱۳۹۷	۲۹۷۶۸
	۶	مساحت اراضی باغی ^۴	هکتار	۱۳۹۷	۴۳۴۷
اقتصادی و تولیدی	۷	تعداد دام سنگین ^۴	راس	۱۳۹۷	۲۱۴۵۰
	۸	تولید شیر ^۴	تن	۱۳۹۷	۲۵۲۸۶
	۹	تولید گوشت قرمز ^۴	تن	۱۳۹۷	۱۶۶۲
	۱۰	تعداد دام سبک ^۴	راس	۱۳۹۷	۷۲۲۱۷
	۱۱	تولید گوشت سفید (طیور) ^۴	تن	۱۳۹۷	۸۷۲۱
	۱۲	تخم مرغ خوراکی ^۴	تن	۱۳۹۷	۱۲۶
	۱۳	تولید عسل ^۴	تن	۱۳۹۷	۲۰۳
	۱۴	مزرعه پرورش ماهی	واحد	۱۳۹۷	۴۹
زیرساختی و زیربنایی	۱۵	تعداد روستاهای هدف گردشگری ^۵	تعداد آبادی	۱۳۹۷	۳
	۱۶	جمع تولید آب یکساله ^۶	متر مکعب	۱۳۹۷	۳۵۳۰۵۹۳
	۱۷	تعداد روستاهای دارای خانه بهداشت ^۷	تعداد آبادی	۱۳۹۵-۹۶	۵۷
	۱۸	مرکز خدمات جامع سلامت ^۷	تعداد آبادی	۱۳۹۵-۹۶	۹
	۱۹	تعداد روستاهای برخوردار از گاز ^۸	تعداد آبادی	۱۳۹۷	۷۰
	۲۰	تعداد روستاهای دارای طرح هادی ^۹	تعداد آبادی	۱۳۹۵	۷۸
	۲۱	تعداد معادن ^{۱۰}	تعداد	۱۳۹۷	۵۲
	۲۲	بزرگراه- آزاد راه ^{۱۱}	کیلومتر	۱۳۹۵	۲۱۸
	۲۳	راه اصلی درجه ۱ و ۲	کیلومتر	۱۳۹۵	۵۵۳
	۲۴	جاده فرعی ۱	کیلومتر	۱۳۹۵	۱۱۶
	۲۵	جاده فرعی ۲	کیلومتر	۱۳۹۵	۲۳۴
	۲۶	راه آهن	کیلومتر	۱۳۹۵	۵۵

۱- مأخذ: سرشماری عمومی نفوس و مسکن، ۱۳۹۵

۲- مأخذ: اداره کل آموزش و پرورش، ۱۳۹۷، <http://abepi.ir>

۳- مأخذ: سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای، ۱۳۹۷

۲۲..... سند برنامه توسعه اقتصادی، اشتغالزایی و طرح توسعه پایدار منظومه‌های روستایی استان زنجان

۴ - مأخذ: جهاد کشاورزی، ۱۳۹۷

۵ - مأخذ: سازمان میراث فرهنگی و گردشگری، ۱۳۹۷

۶ - مأخذ: آب و فاضلاب روستایی، ۱۳۹۷

۷ - مأخذ: دانشگاه علوم پزشکی، ۱۳۹۷

۸ - مأخذ: گاز منطقه‌ای، ۱۳۹۷ استعلام اداره گاز

۹ - مأخذ: بنیاد مسکن، ۱۳۹۷

۱۰ - مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت، ۱۳۹۷

۱۱ - مأخذ: نقشه‌های راه و شهرسازی، ۱۳۹۵

۲-۳- جهت‌گیری‌های توسعه

در بخش گردشگری وجود آثار تاریخی و مکان‌های مناسب گردشگری و صنایع دستی و محصولات مسی جهت‌گیری مهم توسعه در این منطقه قلمداد می‌گردد.

با توجه به توان و قابلیت این بخش در توسعه امور زراعی و باغی و توسعه امور دامی، دامپروری یکی دیگر از اولویت‌های مهم توسعه در این بخش به شمار می‌رود. توسعه فعالیت‌ها و استقرار صنایع و واحدهای فرآوری و صنایع تبدیلی در این بخش می‌تواند مهم تلقی شود.

مهمترین پیش‌نیازها برای دستیابی به توسعه پایدار روستایی عبارتند از:

- ✓ بهره‌برداری پایدار از منابع طبیعی با توجه به ظرفیت بخش؛
- ✓ ارتقای جایگاه اقتصادی بخش با تکمیل زنجیره ارزش محصولات عمده کشاورزی؛
- ✓ آموزش روستاییان در زمینه کارآفرینی و اشتغالزایی به ویژه صنایع دستی (گلیم بافی، فرش بافی، ظروف و اشیای مسی)؛
- ✓ انتظام بخشیدن به فعالیت دامداری، زراعت و باغداری در محیط روستا؛
- ✓ تقویت کردن و تنوع بخشیدن به اشتغال غیرکشاورزی در محیط روستا از جمله صنایع دستی؛
- ✓ بالابردن سطح آگاهی، نوآوری در کاربرد نهادهای تولید و خدمات پشتیبان تولید؛
- ✓ کاهش مهاجرت‌های روستاییان از طریق اشتغالزایی متناسب با قابلیت‌های روستایی؛
- ✓ تأمین اعتبارات لازم برای ایجاد تسهیلات و احداث زیرساخت‌های گردشگری به خصوص در روستاهای هدف گردشگری؛
- ✓ توانمندسازی همه جانبه اجتماعات روستایی و مشارکت مردم در توسعه بخش؛
- ✓ توانمندسازی نیروی انسانی روستایی موجود در بازار؛
- ✓ ظرفیت‌سازی برای دسترسی به فرصت‌ها و صنایع جهت ارتقای سطح زندگی اقشار آسیب‌پذیر روستایی (نیازمندان، زنان و جوانان)؛

۲-۴- راهبردها:

الف) اقتصادی

- ✓ افزایش تولید محصولات دامی منطبق بر نیاز بازار و جامعه محلی؛
- ✓ بهبود روش‌های تولید به منظور توسعه کمی و کیفی محصولات کشاورزی؛
- ✓ توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی در زمینه کشاورزی؛
- ✓ افزایش نرخ اشتغال کشاورزی؛
- ✓ اشتغال پایدار روستاییان با تکیه بر بخش کشاورزی؛

- ✓ بهره‌گیری بهینه از ظرفیت‌های محیطی؛
- ✓ توسعه دام‌های اصلاح نژاد شده؛
- ✓ الگوسازی و تسهیل در راه اندازی کسب و کارها و تولید محصولات جدید؛
- ✓ توسعه فعالیت‌های صنایع و محصولات مسی.

ب) اجتماعی

- ✓ تقویت فرآیندهای توسعه مشارکتی و شبکه‌های نهادی برای انسجام بخشی به فعالیت‌های اجتماعی-اقتصادی، جوانان، زنان، نیازمندان؛
- ✓ تقویت و گسترش برنامه‌های حمایتی و تأمین اجتماعی روستاییان؛
- ✓ حمایت و تشویق صندوق‌های اعتباری؛
- ✓ تقویت فرآیندهای توسعه مشارکتی و شبکه‌های نهادی برای انسجام بخشی به فعالیت‌های اجتماعی-اقتصادی جوانان؛
- ✓ دخالت دادن مردم در فرآیند تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری؛
- ✓ استفاده از ظرفیت نهادهای مشارکتی موجود در بخش؛
- ✓ به کار گیری فارغ التحصیلان کشاورزی؛
- ✓ زمینه‌سازی تعامل بین نهادها و مردم؛
- ✓ تربیت نیروهای ماهر برای فعالیت در واحدهای صنعتی و معدنی؛

ج) زیست محیطی

- ✓ مدیریت بهره‌برداری از منابع آبی منظومه (سطحی و زیرزمینی)؛
- ✓ مدیریت و طراحی برنامه‌های مناسب برای مقابله با مخاطرات طبیعی؛
- ✓ مدیریت بهداشت محیط (مواد زاید و سیستم فاضلاب)؛
- ✓ شناسایی گونه‌های گیاهی و جانوری و حفاظت از آنها؛
- ✓ محدود نمودن استفاده از سموم و کودهای شیمیایی در کشاورزی؛
- ✓ برنامه‌ریزی برای کاهش آلودگی زیست محیطی کارخانجات؛
- ✓ افزایش حمایت‌های قانونی از منابع طبیعی تجدید شونده؛
- ✓ توسعه زیرساخت محورهای گردشگری درون و برون بخش.

د) کالبدی- فضایی

- ✓ تکمیل زیر ساخت‌های مورد نیاز در بخش صنعت و معدن؛
- ✓ ایجاد توازن در سازمان فضایی بخش؛
- ✓ تأکید بر ایجاد روابط و پیوند میان سکونتگاه‌های همپيوند بخش؛
- ✓ توسعه تأسیسات زیربنایی و زیرساخت‌های ارتباطی؛
- ✓ توسعه خدمات آموزشی، بهداشتی، درمانی، فرهنگی و ورزشی سکونتگاه‌ها؛
- ✓ تأمین ایمنی سکونتگاه‌های روستایی.

ه) گردشگری

- ✓ توسعه گردشگری بومی و گردشگری روستایی- کشاورزی در بخش؛
- ✓ توسعه توریسم تاریخی و مذهبی بخش؛

- ✓ ایجاد زیر ساخت‌های مناسب برای توسعه گردشگری؛
- ✓ حمایت و تشویق از هنرهای دستی و صنایع دستی از جمله محصولات مسی، فرش بافی و گلیم بافی، ملیله کاری؛
- ✓ سرمایه‌گذاری در بخش تبلیغات و بازاریابی گردشگری؛
- ✓ تقویت مسیرهای گردشگری و ایجاد امکانات رفاهی در این مسیرها؛
- ✓ استفاده از توان‌های بخش در زمینه توسعه گردشگری متناسب با ظرفیت‌های زیست محیطی.

۲-۵- سیاست‌های اجرایی

الف) اقتصادی

- ✓ ترویج و توسعه کشت گلخانه‌ای؛
- ✓ توسعه و اولویت اقتصادی بخش کشاورزی بخش مرکزی شهرستان زنجان بر روی محصولات عمده دامی و زراعی، شیر و گوشت و گندم و جو؛
- ✓ توسعه صنعت بیمه محصولات کشاورزی؛
- ✓ ارتقای تکنولوژی‌های کشاورزی بخش؛
- ✓ ارتقای الگوی کشت به منظور افزایش بازده تولیدات کشاورزی بخش؛
- ✓ توسعه فعالیت‌های دامداری و مرغداری در بخش با توجه به پتانسیل موجود؛
- ✓ ترویج و توسعه کشت گلخانه‌ای؛
- ✓ توسعه دامپروری اصلاح نژاد شده؛
- ✓ افزایش واحدهای صنایع تبدیلی و نگهداری محصولات کشاورزی؛
- ✓ توانا ساختن زنان برای به فعالیت درآوردن توانایی‌های بالقوه خود در مشاغل خانگی.

ب) اجتماعی

- ✓ تشویق زنان برای ورود به صنایع فرآوری کشاورزی و دامداری؛
- ✓ توسعه خدمات بیمه روستایی؛
- ✓ آموزش و جلب مشارکت فعالانه جامعه در موضوع شیوه زندگی سالم، خودمراقبتی و جامعه پایدار؛
- ✓ آگاه سازی مردم و مشارکت تمامی قشرها (زنان، جوانان، نیازمندان) از اهمیت حضور آنها در تصمیم سازی و تصمیم گیری سکونتگاه؛
- ✓ استفاده از افراد معتمد محلی؛
- ✓ فراهم نمودن شرایط آشنایی و تسلط افراد بر مهارت‌های فنی؛
- ✓ استفاده از نهادهای شوراها، دهیاری‌ها و تعاونی‌ها محلی؛
- ✓ آموزش و ترویج ایجاد کارگاه‌های معیشت محور دوستدار محیط زیست؛
- ✓ آگاه سازی نهادهای مدیریتی محلی از نقش و اهمیت تعاملات مابین گروه‌های مختلف بخش؛
- ✓ برگزاری دوره‌های آموزشی مورد نیاز کشاورزی (آشنایی با آفات و بیماری‌های گیاهی و شیوه مبارزه با آنها، اصول بهینه آبیاری، آشنایی با انواع سموم و موارد کاربرد آنها، آشنایی با گیاهان دارویی، نحوه افزایش بازده تولید و ...)

ج) زیست محیطی

- ✓ توسعه روش‌های آبیاری نوین؛
- ✓ ساخت سدهای معیشتی؛

- ✓ آموزش ساکنین و مشارکت آنها در حفاظت از گونه‌های گیاهی و جانوری بخش؛
- ✓ جلوگیری از ساخت و ساز در حریم رودخانه؛
- ✓ مقاوم سازی ساخت و سازهای کالبدی درون سکونتگاه‌های واقع در پهنه خطر بالا؛
- ✓ جلوگیری از ریختن فضولات حیوانی در معابر عمومی داخل روستا؛
- ✓ ایجاد و توسعه سیستم‌های تصفیه فاضلاب خانگی در سکونتگاه‌های روستایی؛
- ✓ آموزش نحوه استفاده صحیح از سموم و کودهای شیمیایی؛
- ✓ ترویج کاشت و برداشت محصولات ارگانیک کشاورزی؛
- ✓ کاشت گیاهان دارویی در مناطق کم پوشش؛
- ✓ جلوگیری از برداشت بی رویه و غیرمجاز آب‌های زیرزمینی (چاه)؛
- ✓ مدیریت و توزیع مناسب آب رودخانه زنجانرود؛
- ✓ جلوگیری از آلودگی رودخانه‌ها و آب‌های زیرزمینی؛
- ✓ سیاست‌های کاهش اثرات آلودگی صنایع؛

د) کالبدی - فضایی

- ✓ ایجاد زمینه‌های لازم برای توسعه فعالیت‌های صنعتی و معدنی؛
- ✓ توسعه فعالیت‌های صنعتی و معدنی؛
- ✓ راه اندازی سالن‌های غذاخوری محلی؛
- ✓ ایجاد و توسعه صندوق‌های اعتباری در سطح بخش؛
- ✓ دسترسی مناسب به امکانات آموزشی؛
- ✓ تقویت همپوندی و تعامل فعال در بین سکونتگاه‌ها؛
- ✓ تقویت سکونتگاه‌های کم برخوردار از طریق رویکرد خوشه‌ای؛
- ✓ تقویت روابط مکمل سکونتگاه‌های بخش؛
- ✓ اصلاح، بهبود و توسعه زیرساخت‌های ارتباطی؛
- ✓ تهیه و اجرای طرح‌های هادی روستاهای فاقد طرح‌هادی؛
- ✓ تأمین خدمات عمومی مورد نیاز سکونتگاه‌های روستایی؛
- ✓ تسهیل و بهبود نحوه دسترسی پذیری ساکنین به خدمات عمومی.

ه) گردشگری

- ✓ تعامل و ایجاد ارتباط مؤثر با دستگاه‌ها و ارگان‌های دولتی در راستای همسو شدن با اهداف توسعه گردشگری؛
- ✓ معرفی جاذبه‌های طبیعی، تاریخی و مذهبی و حفظ و نگهداری این آثار؛
- ✓ توسعه زیرساخت‌های گردشگری با جذب سرمایه‌گذار و اعطای تسهیلات بانکی با نرخ بهره پایین؛
- ✓ ایجاد غرفه‌های عرضه صنایع دستی از جمله محصولات مسی؛
- ✓ بهبود مجتمع‌های خدماتی - بین راهی در مسیرهای گردشگری؛

۲-۶- تعیین الزامات تحقق اهداف و سیاست‌ها

برای رسیدن به توسعه پایدار پیش نیازهای لازم است که اگر رعایت نشود این امر را غیر ممکن می‌سازد؛ لذا برای تحقق اهداف، داشتن دورنما، نقشه راه و برنامه ضرورتی انکار ناپذیر است. توسعه پایدار بخش مرکزی مستلزم ایجاد زمینه رشد سرمایه‌گذاری، تولید و اشتغال، مدیریت و استفاده بهینه از منابع طبیعی است.

✓ ایجاد اعتدال فضایی در توزیع خدمات، کاهش محرومیت و فقر با ایجاد اشتغالزایی، کاهش نابرابری‌ها، مشارکت همه جانبه مردم محلی؛

✓ مشاغل غالب در مرکزی در سه حوزه صنایع دستی (چاقو، و ظروف و اشیای مسی، فرش بافی)، کشاورزی (دامی و زراعی-باغی) و معدن و گردشگری می‌باشد. بدون شک توجه به مشاغل و برنامه‌ریزی استراتژیک در این حوزه‌ها از هم اکنون می‌تواند توسعه پایدار و هم‌جانبه بخش را تضمین کند. حوزه مشاغل صنایع دستی بویژه محصولات مسی در حال حاضر با بیشترین ظرفیت در سطح بخش فعالیت می‌کند. این حوزه نیاز به مدرن سازی کارگاه‌های مسی، حمایت از مسگران تولید مواد خام و اولیه فروش در سطح بخش، برگزاری نمایشگاه و جشنواره فروش محصولات و ظروف مسی، بازاریابی و شناسایی مشتری مستمر، حمایت و جلب اعتماد سرمایه‌گذاران بخش خصوصی، ثبت برند و نشان تجاری است. در بخش کشاورزی (زراعت و دامداری) نیازمند صنایع تبدیلی، فرآوری و بسته‌بندی می‌باشد. در حوزه صنعت و معدن باید فرآوری فعالیت مواد معدنی با در نظر گرفتن الزامات زیست محیطی توسعه یابد. بدون شک در آینده گردشگری یکی از حوزه‌های استراتژیک توسعه بخش مرکزی به شمار می‌رود. وجود آثار تاریخی، موزه‌ها و بناهای تاریخی و امامزاده‌ها، اقلیم مناسب تنها بخشی از وضعیت ممتاز موجود هستند. تدوین سند توسعه گردشگری و ایجاد کارگروه تخصصی رفع موانع و تسهیل در سرمایه‌گذاری در این حوزه، یکی از الزامات تخصصی توسعه بخش در آینده است. شکوفایی توسعه گردشگری تأثیر مستقیم و شگرفی در سایر ظرفیت‌های قابل ارتقا بخش مرکزی نیز خواهد داشت.

✓ حرکت در مسیر تحولات علمی و فن‌آوری‌های نوین بالاخص فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات یک مسیر مطمئن برای تحقق این اهداف است که با استفاده از این فن‌آوری می‌توان قابلیت‌ها و توانمندی‌های اقتصادی و اجتماعی بخش را بیشتر ارتقا داد؛ به عنوان نمونه در حوزه فن‌آوری ارتباطات با استفاده از این قابلیت می‌توان صنایع دستی از جمله محصولات مسی و محصولات کشاورزی ویژه بخش را به عرصه نمایش گذاشت. سایت‌های با سلام، کتدیله، کالا روستا و اینفلوئنسرها نمونه‌ایی از سایت‌هایی اینترنتی می‌باشند که برای معرفی و فروش محصولات تولیدی روستاها کاربرد دارند.

در راستای این مهم توجه به موارد زیر مهم می‌باشد:

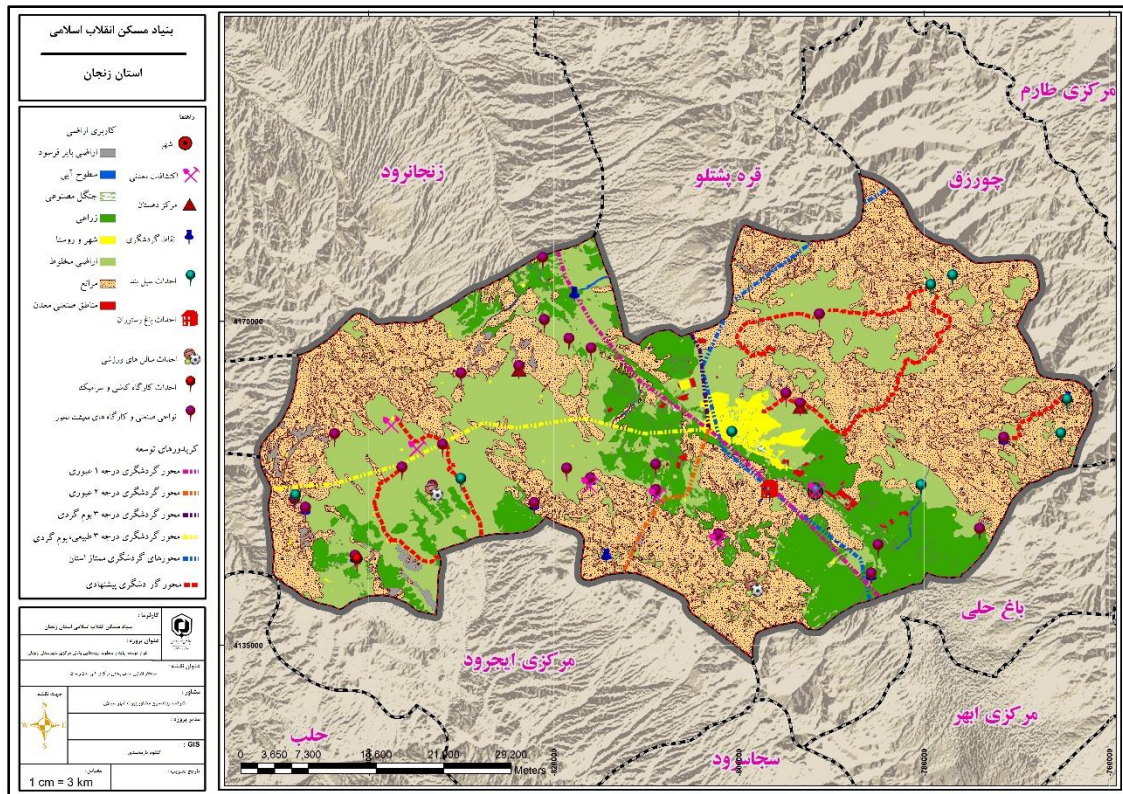
- ✓ توجه به مسئله فقر، مهاجرت و توسعه اقتصاد محلی، مدیریت منابع طبیعی؛
- ✓ توجه به ظرفیت‌های کشاورزی و دامی، ایجاد و تقویت اشتغال مرتبط با زنجیره‌های ارزش؛
- ✓ ایجاد فضا و شرایط رقابتی نسبت به برندسازی محصولات مختص بخش‌ها؛
- ✓ فراهم سازی ساز و کارهای دستیابی به فن‌آوری‌های نوین و بومی سازی؛
- ✓ ترغیب و حمایت از بخش خصوصی برای فعالیت در پروژه‌های توسعه اقتصادی و اشتغالزایی؛
- ✓ فراهم کردن زمینه‌های مشارکت اهالی در برنامه‌ها و طرح‌های توسعه‌ای بخش؛
- ✓ کسب و کارهای پیشنهادی محرک متوسط مقیاس به صورت جدول زیر می‌باشند. این پروژه‌ها، کسب و کارهایی هستند که در صورت اجرا تکمیل کننده زنجیره ارزش محصولات تولیدی و سرمایه‌های تولیدی می‌باشد.

جدول ۳- عناوین اقدامات و کسب و کارهای محرک متوسط مقیاس

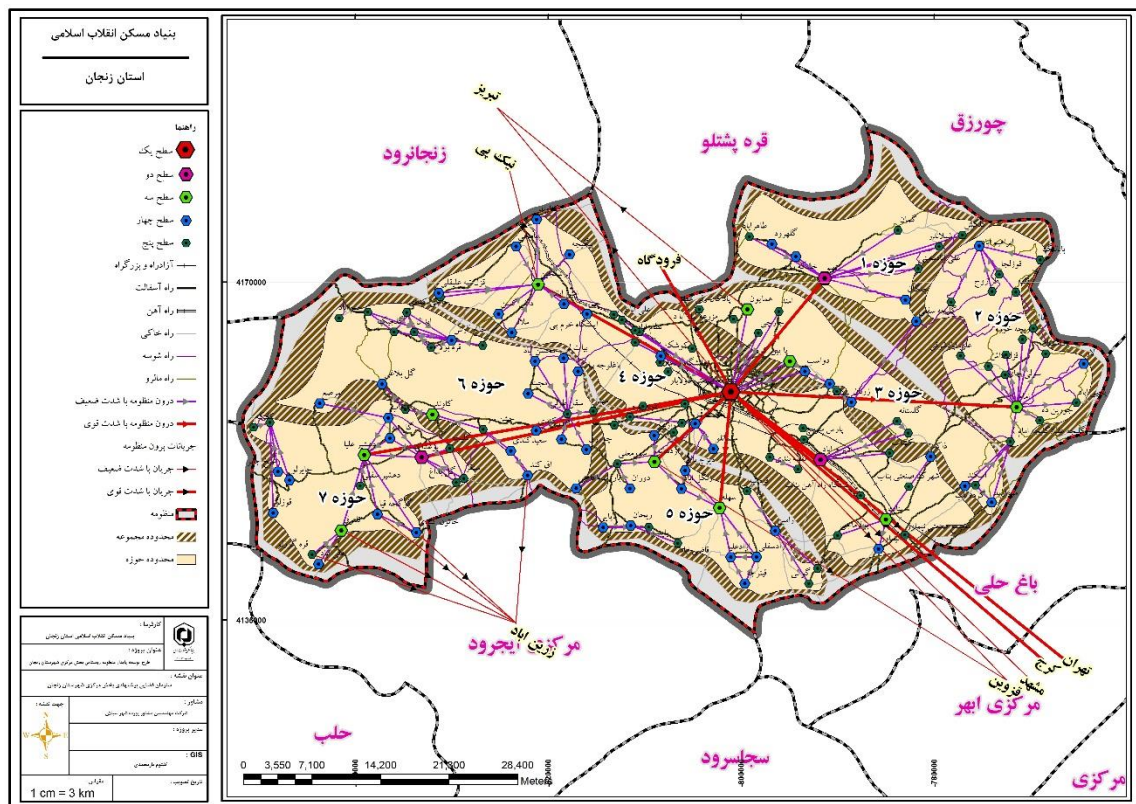
ردیف	عنوان
۱	احداث واحدهای گلخانه‌ای
۲	احداث سردخانه
۳	احداث دامپروری صنعتی

کارخانه فرآوری لبنیات	۴
ایجاد اردوگاه و مجتمع‌های خدمات گردشگری	۵
ایجاد کارگاه رشته بری	۶
ایجاد باغ رستوران	۷
ایجاد واحدهای بسته بندی و فرآوری گیاهان دارویی	۸

۲-۷- ساختار و سازمان فضایی هدف / پیشنهادی

نقشه ۳- ساختار فضایی پیشنهادی بخش مرکزی

نقشه ۴- سازمان فضایی پیشنهادی بخش مرکزی

۳- اقدامات، فعالیت‌ها، طرح‌ها و پروژه‌های توسعه بخش (پیوست سند)

۳-۱- اقدامات و فعالیت‌های ذیربط تصمیمات و مصوبات مقرراتی و اجرایی - جدول ۴

۳-۲- طرح‌های سرمایه‌گذاری اولویت بندی شده در سطح بخش - جدول ۵

۳-۳- پروژه‌های عمرانی الویت بندی شده در سطح بخش - جدول ۶

۴- نظام اجرایی، نظارت و بازنگری سند

۴-۱- سازمان اجرایی

این سازمان زیر نظر کمیته برنامه‌ریزی شهرستان فعالیت می نماید. تشکیلات این سازمان با پیشنهاد مشترک سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی و اداره کل بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان زنجان در شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان به تصویب خواهد رسید.

۴-۲- نظارت بر اجرا

در قالب چارچوب‌های مقرر از سوی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان، اجرای اسناد بخش‌ها توسط اداره کل بنیاد مسکن انقلاب اسلامی نظارت و رصد خواهد شد. نتایج نظارت در مقاطع ۶ ماهه به شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان گزارش خواهد شد.

۴-۳- بازنگری سند

بازنگری بندهای "۲" و "۴" در سال ۱۴۰۰ (در چارچوب مضامین مرتبط برنامه هفتم) و بند "۳" به صورت سالانه انجام خواهد شد. با پیشنهاد مشترک سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی و اداره کل بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان زنجان و تصویب شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان، از خدمات مهندسین مشاور مجری مطالعات به عنوان تسهیلگران اجرا و بازنگری سند استفاده خواهد شد.

پیوست و ضمایم

جدول ۴- فهرست اقدامات و فعالیتهای ذیربط تصمیمات و مصوبات مقرراتی و اجرایی(۱)

ردیف	عنوان	دستگاه اجرایی مرتبط
۱	جلوگیری از خرد شدن زمینهای زراعی	امور اراضی سازمان جهاد کشاورزی
۲	تخصیص بهینه اعطای وام (ضامن، نحوه بازپرداخت و ...)	بانک کشاورزی، بانک مسکن
۳	حل اختلاف بین اداره منابع طبیعی و ساکنان روستا	مدیریت امور اراضی
۴	همکاری و اعطای تسهیلات برای ثبت اقامتگاههای بومگردی در روستاها	سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و صنایع دستی/ بانک
۵	همکاری دانشگاه و مؤسسات عالی در ارتباط با مرکز تحقیقات اصلاح نژاد دام و بهبود تولیدات دامی	جهاد کشاورزی، جهاد دانشگاهی

۱. فعالیتهای ناظر به تصمیمات و مصوبات مقرراتی و اجرایی، زمینه ساز / پشتیبان طرح های سرمایه گذاری و پروژه های عمرانی و شامل اقدامات ناظر به حل و فصل مسایل و مشکلات

جدول ۵- فهرست طرح های سرمایه گذاری

ردیف	عنوان طرح	اعتبار مورد نیاز میلیون ریال	اشتغال نفر	محل اجرا (روستا)	شعاع عملکردی	موضوع طرح	کار آفرین محوری	اولویت طرح در سطح بخش	دستگاه اجرایی مرتبط	توضیح دارد
۱	تجهیز خانه های بومگردی	۳۰۰	۳	لاړ، چایرلو، آقبلاغ حومه، تهم، آزاد سفلی، گلجیک، چورزق، رامین، پایایی، رازبین، دیزج آباد، قلتوق، قزل تپه بیات، گلیجه سفلی، خشکه رود، گلرود، طاهراباد، کلکش، گلیجه علیا (گلیجه امام)، یحیی اباد، سولی چای، طرازوج، قلعه، قوزلجا، ابراهیم اباد، کرده ناب، نقطه بندی، سلمانلو، اقچه پیره، داش کسن، گوالی، اردین، قاضی اباد، سقل طولی، قره بولاغ، تازه کندضیا اباد، حاجی کندی، گل بداغ، دهشیر سفلی، سنقر، گلیجه	فراکلان / شهرستان و بالاتر	گردشگری	بله	اولویت اول	اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری	بله
۲	کارگاه فراوری محصولات لبنی	۱۰۰۰	۲	چایرلو / چورزق / حسن ابدالی / نیماور / امام / زرنان / امین اباد / ینگجه / سهله / ابناب / پایایی	متوسط / دهستان	صنعت (با اولویت صنایع تبدیلی) و معدن	بله	اولویت دوم	سازمان صنعت، معدن و تجارت، جهاد کشاورزی	-
۳	احداث دامپروری صنعتی	۲۷۰۰۰	۳	سهله / قزل تپه بیات / بولاماجی / ذاکر / زنگل اباد / حسن ابدالی / نیماور / حسین اباد / لار، چیر / ملالر / بارروت اغاجی	متوسط / دهستان	صنعت (با اولویت صنایع تبدیلی) و معدن	بله	اولویت اول	سازمان صنعت، معدن و تجارت، جهاد کشاورزی	بله
۴	کارگاه چپیس سیب زمینی	۱۰۰۰	۳	نیماور	فراکلان / شهرستان و بالاتر	صنعت (با اولویت صنایع تبدیلی) و معدن	بله	اولویت اول	سازمان صنعت، معدن و تجارت، جهاد کشاورزی	-
۵	کارگاه پرورش و فراوری گیاهان دارویی	۵۰	۲	رامین / قلتوق / آزاد سفلی / دوران / قره گوزلو / ابراهیم اباد / گوگجه قیای مرکزی / گلجه سفلی / چایرلو	متوسط / دهستان	سازمان غذا و دارو	بله	اولویت دوم	سازمان غذا و دارو، جهاد کشاورزی	-

۶	توسعه مشاغل خانگی از جمله گیوه بافی	۳	۲	امین آباد، چیر	کوچک	صنعت (با اولویت صنایع تبدیلی) و معدن	بله	اولویت دوم	اولویت دوم	سازمان صنعت، معدن و تجارت	-
۷	تأسیس ۱۵ واحد بومگردی	۳۰۰	۲	حسن ابدالی	فراکلان / شهرستان و بالاتر	گردشگری	بله	اولویت اول	اولویت اول	اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری	-
۸	کارگاه تولید پیاز خشک	۱۰۰۰۰	۳	ینگیجه، چیر، امین آباد	متوسط / دهستان	جهاد کشاورزی	بله	اولویت دوم	اولویت دوم	سازمان صنعت، معدن و تجارت، جهاد کشاورزی	-
۹	کارگاه رب گوجه	۱۰۰	۳	سهله	کلان بخش	صنعت (با اولویت صنایع تبدیلی) و معدن	بله	اولویت اول	اولویت اول	سازمان صنعت، معدن و تجارت، جهاد کشاورزی	-

جدول ۵- فهرست طرح های سرمایه گذاری (دنباله)

ردیف	عنوان طرح	اعتبار مورد نیاز میلیون ریال	اشتغال نفر	محل اجرا (روستا)	شعاع عملکردی	موضوع طرح	کار آفرین محوری	اولویت طرح در سطح بخش	دستگاه اجرایی مرتبط	توضیح دارد
۱۰	کارگاه چیپس سیب زمینی	۱۰۰۰	۳	یامچی	فراکلان / شهرستان و بالاتر	صنعت (با اولویت صنایع تبدیلی) و معدن	بله	اولویت اول	سازمان صنعت، معدن و تجارت، جهاد کشاورزی	-
۱۱	کارگاه تولید کمپوت آلبالو	۱۰۰۰۰	۳	آزاد سفلی	کلان بخش	صنعت (با اولویت صنایع تبدیلی) و معدن	بله	اولویت اول	سازمان صنعت، معدن و تجارت، جهاد کشاورزی	-
۱۲	اکتشافات زغال سنگ	۲۰	-	سهله	متوسط / دهستان	صنعت (با اولویت صنایع تبدیلی) و معدن	بله	اولویت دوم	سازمان صنعت، معدن و تجارت	-
	تبدیل فضولات دامی به کمپوست در روستاهای دارای بیشترین دام	-	-	سهله / حسن ابدالی / نیماورا / ینگچه	متوسط / دهستان	محیط زیست	بله	اولویت دوم	محیط زیست، جهاد کشاورزی	-
۱۳	مرکز تحقیقات اصلاح نژاد دام و بهبود تولیدات دامی	۱۰۰	۳	ازدهاتو، بناب	متوسط / دهستان	جهاد کشاورزی	بله	اولویت دوم	جهاد کشاورزی، مرکز مطالعات دانشگاهی	بله
۱۴	کارگاه رب گوجه فرنگی	۳۰۰۰	۳	اسفجین	متوسط / دهستان	جهاد کشاورزی	بله	اولویت دوم	سازمان صنعت، معدن و تجارت، جهاد کشاورزی	-

۱۵	ایجاد باغ رستوران	۷۰۰	۳	اسفجین	فراکلان / شهرستان و بالاتر	گردشگری	بله	اولویت اول	اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری	-
۱۶	کارگاه فرش بافی	-	-	امین آباد، اسفجین، قلتوق، چایرلو، قزل تپه علیقلی، اژدهاتو، دیزج آباد، نیماور، زرنان، قزل تپه بیات، آزاد سفلی، چیر، یامچی، سقل طولی، اردین، شیخ جابر، دوران، ذاکر، پنبه جوق، زنگل آباد، اقبالغ حومه، مجینه، امین آباد، حسن ابدالی، ینگجه، لار	متوسط / دهستان	سازمان صنعت، معدن و تجارت	-	-	سازمان صنعت، معدن و تجارت	-
۱۷	کارگاه تولید و بسته بندی نخود و عدسی	۲۰۰۰	۳	قزل تپه بیات	متوسط / دهستان	سازمان صنعت، معدن و تجارت	بله	اولویت دوم	سازمان صنعت، معدن و تجارت، جهاد کشاورزی	-

جدول ۵- فهرست طرح های سرمایه گذاری (دنباله)

ردیف	عنوان طرح	اعتبار مورد نیاز میلیون ریال	اشتغال نفر	محل اجرا (روستا)	شعاع عملکردی	موضوع طرح	کارآفرین محوری	اولویت طرح در سطح بخش	دستگاه اجرایی مرتبط	توضیح دارد
۱۹	کارگاه رشته بری	۳۰۰۰	۳	رامین ، قلتوق، رازیبن، بولاماجی، اژدهاتو، حسن ابدالی	متوسط / دهستان	سازمان صنعت، معادن و تجارت	بله	اولویت اول	سازمان صنعت، معدن و تجارت، جهاد کشاورزی	-
۲۰	برگزاری جشنواره گل محمدی	-	-	ابراهیم اباد، ازاد سفلی، تهم، کناوند	متوسط / دهستان	میراث فرهنگی و صنایع دستی و گردشگری	بله	اولویت اول	میراث فرهنگی و صنایع دستی و گردشگری ، جهاد کشاورزی	-
۲۱	ایجاد خدمات گردشگری (سفره خانه سنتی، اقامتگاه، رستوران فضاهای تفریحی)	-	-	حسن ابدالی، گاوزنگ، دیزج آباد، دو اسب، کاوند	متوسط / دهستان	میراث فرهنگی و صنایع دستی و گردشگری	بله	اولویت اول	میراث فرهنگی و صنایع دستی و گردشگری	-
۲۲	قالی بافی	-	-	دو اسب، گلپرو، دیزج آباد	متوسط / دهستان	سازمان صنعت، معادن و تجارت	بله	اولویت اول	سازمان صنعت، معدن و تجارت	-
۲۳	چاقو سازی	-	-	رازیبن، مهتر، اژدهاتو، پنبه جوق	متوسط / دهستان	سازمان صنعت، معادن و تجارت	بله	اولویت اول	سازمان صنعت، معدن و تجارت	-

۲۴	کارگاه چرم سازی از پوست گاو گوسفند	-	-	نظام اباد، حسین اباد، کرده ناب، حسن ابدالی، دیزج بالا	متوسط / دهستان	سازمان صنعت، معدن و تجارت	بله	اولویت اول	سازمان صنعت، معدن و تجارت	-
۲۵	برگزاری نمایشگاه ظروف و اشیای مسی، چاقو و مليله	-	-	اژدهاتو، دو اسب، پنبه جوق، دیزج اباد، رازبین	متوسط / دهستان	فراکلان / شهرستان و بالاتر	بله	اولویت اول	میراث فرهنگی و صنایع دستی و گردشگری	-

ضمیمه جدول ۵- توضیحات طرح های سرمایه گذاری (موضوع ستون ۱)

ردیف	عنوان طرح	توضیحات
۳	احداث دامپروری کوچک (بز و گوسفند)	متناسب با توان روستا در زمینه دامپروری
۱	خانه های بومگردی	۱۵ واحد بومگردی به ازای روستا
۱۳	اصلاح نژاد دام و بهبود تولیدات دامی	به ازای هر ۲۰ خانوار

جدول ۶- فهرست پروژه‌های عمرانی

ردیف	عنوان پروژه	عنوان فصل	عنوان برنامه	اعتبار مورد نیاز میلیون ریال	محل اجرا نام روستا	دستگاه اجرایی	کد شعاع عملکردی	اولویت پروژه	توضیح دارد
۱	مطالعه و ایجاد اردوگاه و مجتمع های خدمات گردشگری	گردشگری	برنامه توسعه گردشگری داخلی	-	روستاهای هدف گردشگری	سازمان میراث فرهنگی و گردشگری، صنایع دستی	متوسط / دهستان	اولویت اول	-
۲	مکان یابی مراکز پذیرایی بین راهی (ایجاد مراکز پذیرایی رستوران غذاهای محلی، ملی و بین المللی پیرامون)	گردشگری	برنامه توسعه گردشگری داخلی	-	مسیرهای گردشگری	سازمان میراث فرهنگی و گردشگری، صنایع دستی	کلان / بخش	اولویت اول	-
۳	گاز رسانی به کل روستاها	فصل توسعه و خدمات شهری، روستایی و عشایری	برنامه ارائه خدمات شهری و روستایی	-	روستاهای فاقد	اداره گاز	متوسط / دهستان	اولویت اول	بله
۴	تأسیس خانه بهداشت در روستاهای فاقد خانه بهداشت	فصل توسعه و خدمات شهری، روستایی و عشایری	برنامه ارائه خدمات شهری و روستایی	-	روستاهای فاقد	دانشگاه علوم پزشکی	متوسط / دهستان	اولویت اول	بله
۵	ساماندهی رودخانه و مقاوم سازی تعداد روستای بخش در مقابل سیلاب	فصل منابع آب	برنامه مهندسی رودخانه ها و سواحل	-	روستاهای در معرض خطر سیل	آب منطقه ای	کلان / بخش	اولویت اول	-
۶	نوسازی، بهسازی و تجهیز امکانات آموزشی	فصل آموزش و پرورش عمومی	برنامه آموزش ابتدایی، اول متوسطه، دوم متوسطه	-	روستاهای کمبود خدمات آموزشی	آموزش و پرورش	کلان / بخش	اولویت اول	بله

ضمیمه جدول ۶ - توضیحات پروژه های عمرانی (موضوع ستون ۱۰)

ردیف	عنوان پروژه	توضیحات
۳	گازرسانی به کل روستاها	برای کلیه روستاهای بالای ۲۰ خانوار جمعیت
۶	نوسازی، بهسازی و تجهیز امکانات آموزشی	برای کلیه روستاهای بخش که با کمبود امکانات آموزشی روبرو هستند؛ از جمله وسایل آزمایشگاهی، کلاس های تقویتی و کتابخانه
۴	تاسیس خانه بهداشت در روستاهای فاقد خانه بهداشت	احداث خانه های بهداشت در روستاهای بالای ۲۰ خانوار

جدول ۷- اعتبار طرح های تملک دارایی های سرمایه ای دستگاه های اجرایی (جمع بندی اعتبارات پروژه های عمرانی)

شماره طبقه بندی	فصل / برنامه	عنوان دستگاه اجرایی	*کد دوران اجرا	اعتبار میلیون ریال			جمع
				سال اول	سال دوم	سال های بعد	
۱	گردشگری / برنامه توسعه گردشگری داخلی	سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی	یکساله				
۲	گردشگری / برنامه توسعه گردشگری داخلی	سازمان میراث فرهنگی و گردشگری سازمان راهداری و حمل و نقل، جاده، آب و فاضلاب روستایی	یکساله				
۳	فصل توسعه و خدمات شهری، روستایی و عشایری / برنامه ارائه خدمات شهری و روستایی	بنیاد مسکن سازمان راهداری و حمل و نقل، جاده، اداره گاز، آب منطقه ای	یکساله				
۴	فصل منابع آب / برنامه مهندسی رودخانه ها و سواحل	اداره منابع طبیعی، آب منطقه ای	یکساله				

